

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

FILMOVÁ A TELEVIZNÍ FAKULTA

Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Katedra produkce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

GREEN FILMING V ČESKÉ REPUBLICCE

Alžběta Noll

Vedoucí práce: Ing. Magdaléna Králová

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2020

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

FILM AND TV FACULTY

Film, Television, Photographic Arts and New Media

Production Department

MASTER'S THESIS

GREEN FILMING IN THE CZECH REPUBLIC

Alžběta Noll

Supervisor: Ing. Magdaléna Králová

Opponent:

Undergraduate viva:

Awarded degree: MgA.

Prague, 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

GREEN FILMING V ČESKÉ REPUBLICĚ

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....
podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Bibliografický záznam

Noll, A. *Green filming v České republice*. (Diplomová práce) Praha: Akademie múzických umění, Fakulta filmová a televizní, Katedra produkce, 2020, 63s. Vedoucí diplomové práce Ing. Magdaléna Králová

Abstrakt

Tato diplomová práce popisuje začátky ekologického natáčení v ČR. V úvodu obecně popisuje současný světový trend, kterým ekologie v různých aspektech je. Věnuje se historii green filmingu v Hollywoodu, Evropě a na Slovensku. Popisuje mezinárodní standard na udržitelných audiovizuálních natáčeních. Okrajově se věnuje analýzám uhlíkové stopy streamovacích služeb typu Netflix.

Hlavní část práce věnuje současným aktivitám na poli udržitelné audiovize v ČR. Popisuje aktivity ČT, FAMU, APA a SFKMG. Věnuje se popisu praktických kroků, které produkce k větší udržitelnosti dělají a zkoumá udržitelnost z praktického pohledu ostatních departmentů jako je make-up, speciální efekty, zvuk, světla, catering, zázemí či doprava.

Práce obsahuje detailní případovou studii realizace celovečerního filmu *Zátopek*, na jehož natáčení ambice o větší udržitelnost byla.

V poslední části práce se autorka věnuje polemice, zda jsou všechny volené ekologické kroky efektivní pro filmovou výrobu a jakým způsobem ovlivnila pandemie Covid-19 snahy o udržitelnost.

Abstract

This work mainly focuses on the beginnings of sustainable filming in the Czech Republic. It describes the history of green filming in Hollywood, Europe and Slovakia and what are the international standards for sustainable audiovisual productions. The author includes a short analysis on the carbon footprint of streaming services such as Netflix.

The main part of this thesis is devoted to current actions in the field of ecological filming in the Czech Republic. It describes green activities of Czech Television, FAMU, APA and The Czech Film Fund. The author also focuses on the practical steps that productions take to make the shootings more sustainable and examines sustainability from the practical point of view of other departments such as makeup, special effects, sound, lights, catering, base and transport.

This thesis includes a detailed case study of the realisation of the feature film *Zátopek* where the production team had green ambitions.

In the last part of the work, the author deals with the controversy over whether all the chosen ecological steps are effective for filming and how the Covid-19 pandemic has affected sustainability efforts on film sets.

Věnováno babičce Věře, která by měla radost, že jsem svá studia nevzdala.

<3

Obsah

1. Poděkování	8
2. Předmluva.....	9
3. Úvod	11
4. Historie	16
4.1. Hollywood	16
4.2. Evropa	19
4.3. Slovensko	20
5. Streamovací služby	23
6. Obecné zásady.....	26
7. Současná praxe v ČR.....	30
7.1. Aktivity FAMU, APA, ČT a SFKMG.....	30
7.2. Příklady z praxe	32
7.2.1. TV - Hraná tvorba a seriál.....	32
7.2.2. Film.....	35
7.2.3. Reklama.....	36
7.3. Pohled na udržitelnost očima ostatních departmentů	37
7.4. Finanční náročnost	41
8. Case Study - Zátopek	45
8.1. Úvod	45
8.2. Před natáčením	46
8.3. Třídění na place	47
8.4. Catering	48
8.5. Komparz	49
8.6. Doprava.....	50
8.7. Ubytování	51
8.8. Kostýmy a rekvizity	51
8.9. Tisk.....	51
8.10. Závěr	51
9. Covid a ekologie	53
10. Polemika.....	55
11. Závěr	57
12. Seznam použitých zdrojů	59
XIII. Přílohy	60

1. Poděkování

Mnohokrát děkuji své vedoucí práce Magdaléně Králové za trpělivost s mojí neschopností plánovat si čas a za veškerý čas a energii, kterou mé práci věnovala. A vůbec za všechno, co pro podporu ekologického natáčení spolu s APA v současné době dělají.

Dále děkuji všem, kteří se mnou debatu na téma udržitelnosti vedli či zodpověděli můj dotazník, jsou to: Elizabeth Eloy, Monika Effenbergerová, Zuzana Bielíková, Helena Bendová, Karla Stojáková, Eva Pérez, Martin Kalenský, Markéta Janečková, Romana Špíková, Jana Dopitová, Alexandra Vondráčková, Katarina Žáčková, Tadeáš Trojánek, Vítek Petrášek, Ondřej Boček, Martin Prýca, Jakub Čech, Tomáš Hušek, Janek Bartoška, Martin Stránský, Petr Škrábek, Pavla Klimešová, Martina Stránská, Kristýna Škodová, Jan Baláž, Ondřej Vymazal, Charles Corbett a George Kamiya.

Speciálně děkuji Darie Špačkové, Šárce Oujezdské a Markétě Krug za společnou snahu učinit natáčení filmu *Zátopek* o něco zelenější.

Děkuji také Davidovi Fryšovi, Lubomírovi Kučovi, Janu Sekerkovi a Janu Hrubcovi za konzultace a pomoc s ekologickým vytištěním a svázáním této práce.

Mámě děkuji za pečlivou korekturu.

Širší dík patří všem, kdo se o udržitelnost a šetrnost k přírodě snaží, a to nejen na filmovém natáčení.

2. Předmluva

Ve své diplomové práci mapuji začátky ekologického pojetí filmového, televizního a reklamního natáčení v České republice. Svojí prací bych ráda apelovala na instituce, které mají možnost lokální ekologické snahy podpořit, a to zejména finančně či alespoň poradně, aby tak začaly v této oblasti konat. Dle mého názoru bez externí finanční podpory plně ekologické natáčení realizovat nelze a myslím si, že je v zájmu minimálně národních institucí, abychom se v této problematice začali jako audiovizuální trh chovat jednotně a hlavně smysluplně.

Ve své práci věnuji část textu případové studii natáčení celovečerního filmu *Zátopek*, na kterém jsem pracovala jako vedoucí produkce a o „zelenější plac“ jsme se v maximální možné míře snažili. Nicméně s nulovými financemi alokovanými na tyto snahy jsme se potýkali s nemožností green set plně a zodpovědně realizovat. Snažím se upřímně popsat i veškeré nezvládnuté aspekty ve víře, že znalost „jak se to dělat nemá“ může někomu dalšímu pomoci. Svě zkušenosti z natáčení jsem prezentovala na Green Filming workshopu v České televizi, během debaty o udržitelnosti na Famufestu či v rozhovoru pro ekologicky zaměřený server Samosebou.cz.

Jako důležitou vnímám snahu České televize (ČT), Asociace producentů v audiovizi (APA) a Filmové a televizní akademie (FAMU) možnosti ekologicky šetrného natáčení prozkoumat a snad navrhnout jednotný přístup a pravidla pro natáčení v Čechách. Zásadnější mi ale přijde nutnost apelovat na Státní fond kinematografie Ministerstva kultury (SFKMG) či Ministerstvo životního prostředí (MŽV), aby byl zřízen fond či grant, ze kterého bude možnost čerpat finance na realizaci udržitelného natáčení. Velké projekty nelze „dělat na koleni“, a pokud má být naše ekologické chování na natáčení smysluplné, je v nejúspornější variantě nutné minimálně zaplatit člověka, který na udržitelnost na natáčení bude dohlížet.

Téma udržitelnosti a ohleduplnosti k přírodě mě dlouhodobě zajímá. Profesně se věnuji zejména reklamnímu natáčení a množství zbytečně vyprodukovaného odpadu, stovky zbytečně projetých kilometrů či nespočet nadbytečně vytisknutých papírů mě mnohdy velmi irituje a rozčiluje, nicméně ze své pozice jsem se nikdy neodvažovala dané procesy nějak zásadně měnit.

Zhruba před dvěma lety se kolegyně z produkce Markéta Janečková a Eva Peréz začaly ekologií na natáčení zabývat. Nebály se začít nastavovat jednoduchá pravidla, která by alespoň v první fázi mohla vést k větší šetrnosti a ke změnám, které se týkaly zejména cateringu a zázemí. Začaly klást důraz na omezení plastů, pokud už na natáčení jednorázové nádoby být muselo, muselo být kompostovatelné. Jednorázové plastové lahve byly ve většině případů nahrazeny vlastními lahvemi členů štábu a nedílnou součástí placu se stala fontána na vodu. Členové zázemí se naučili třídit odpad a správně označovat koše. Většina

komunikace dnes již probíhá elektronicky a i sami klienti často kladou důraz na tisknutí s rozmyslem a nevyžadují všechny dokumenty tištěné.

Tato malá „revoluce“ je pro mě důkazem, že české štáby jsou připraveny a ochotny nad plýtváním přemýšlet a jít ještě o několik kroků dál. Jak dlouho nám zavedení plně ekologických natáčení bude trvat, to se neodvážuju říct. Myslím, že pokud Státní fond kinematografie nebo jiná zastřešující instituce zřídí fond, ze kterého budou moci produkce čerpat dotace na správné a důsledné fungování zeleného natáčení, bude jeho plné zavedení už pouhá formalita.

3. Úvod

Změna klimatu či globální oteplování je jedno z nejdiskutovanějších témat dnešní doby. Klimatické změny s sebou nesou nejen ekologické, ale také ekonomické a společenské důsledky. Panuje společenská shoda, že hlavním viníkem klimatických změn jsou emise skleníkových plynů a právě ty se snaží, ať už státy, firmy či jednotlivci snižovat.

Za historický milník v ochraně klimatu je považována Klimatická konference v Paříži, konaná v roce 2015. *Výstupní Pařížská dohoda počítá se zapojením celého světa do zajištění účinnější ochrany klimatu Země po roce 2020. Aktuálním cílem je udržení nárůstu průměrné globální teploty pod hranicí 2 °C do konce 21. století. Jedním ze zásadních poznatků vyplývajících z dohody pak je důležitost zapojení soukromého sektoru, finančních institucí i občanské společnosti do aktivit směřujících k řešení změny klimatu.*¹

Není objevené, že šetrnější k přírodě můžou být i jedinci v rámci soukromého života. Například konzumací lokálních produktů namísto dovezených potravin, nahrazením letecké dopravy cestou vlakem, tříděním odpadu, vypínáním spotřebičů, pokud nejsou v provozu apod.

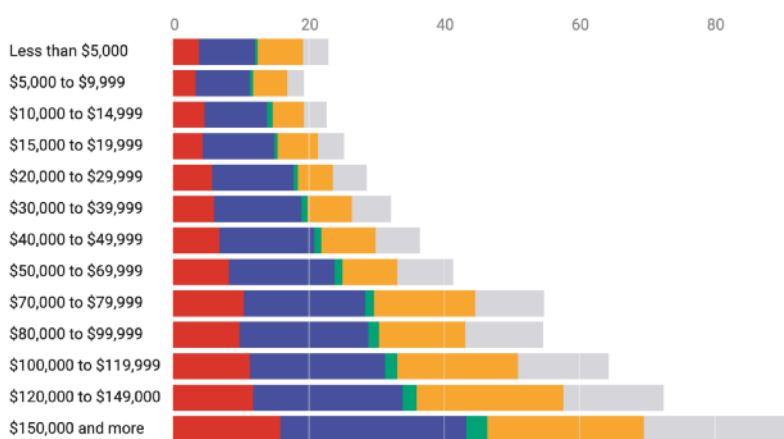
Podle americké agentury Environmental International mají domácnosti s větším příjmem vyšší uhlíkovou stopu, než ty chudší s malým příjmem. Na grafu níže je vidět, jaké činnosti amerických domácností mají největší dopad na přírodu. Z největší části je to bydlení a cestování (autem, letadlem, MHD) a jak se liší jejich objem z hlediska příjmů.²

Household carbon footprint, by income level

The more money a household has, the more average tons of carbon dioxide equivalent it emits per year.

Tons of CO2 equivalent per household:

■ Food ■ Housing ■ Clothing ■ Transportation ■ Services

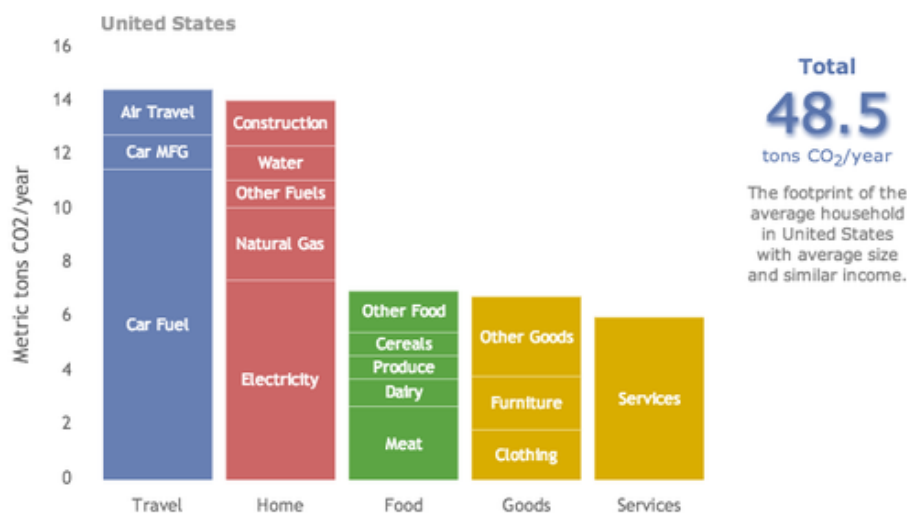

Zdroj: PBS

¹ Snižujeme CO2: Kontext [online]. [cit. 9.7.2020]. Dostupné z: <https://snizujemeco2.cz/cs/o-programu>

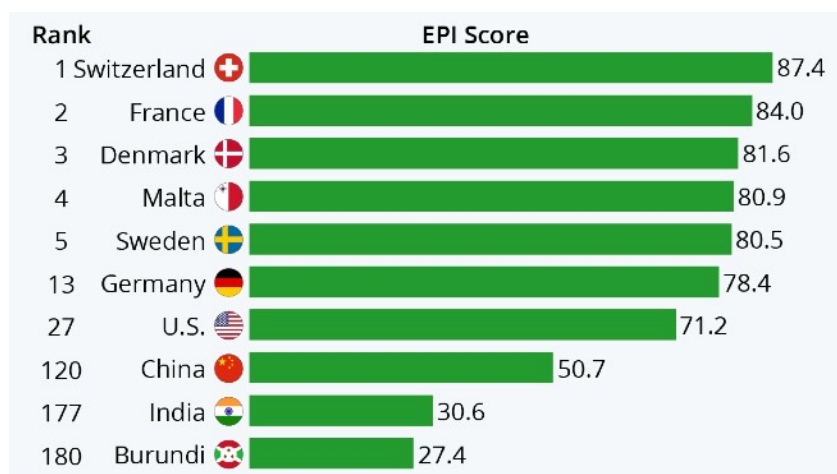
² TAIEBAT, Morteza. 2019. 5 charts show how your household drives up global greenhouse gas emissions [online]. PBS. [cit. 18.8.2020]. Dostupné z: <https://www.pbs.org/newshour/science/5-charts-show-how-your-household-drives-up-global-greenhouse-gas-emissions>

Na detailnějším grafu je možno vyčíst konkrétní činnosti, ze kterých se data skládají. Tento graf počítá s průměrným příjmem domácnosti. Taková domácnost ročně vyprodukuje emise v objemu 48,5 tun CO₂. Největší položkou je autodoprava. Průměrná americká domácnost vyprodukuje ježděním autem 11 tun CO₂. Zajímavé je i rozložení sloupce jídlo, kde je vidět, že pouze konzumace masa stojí za produkcí téměř 3 tun CO₂ ročně.

Zdroj: PBS

Česká republika si v ekologii v Evropském kontextu nevede příliš dobře, respektive se v rámci let na žebříčcích propadáme. V roce 2006 jsme byli podle výsledků Environmental Performance Index (EPI) čtvrtou nejohleduplnější zemí na světě, v roce 2018 už jsme byli na 33. místě celosvětově a 24. v Evropě s celkovým score 67,88. Pro srovnání Švýcarsko, které obsadilo první místo, obdrželo 87,42 bodů.³ Byli jsme posledním státem EU, který podepsal výše zmíněnou Pařížskou dohodu a závazky z ní plynoucí příliš neplníme, zejména v oblasti těžby uhlí. Nejvíce ekologickou zemí v Evropě je Švýcarsko, které razí „zelenou politiku“ - upřednostňuje obnovitelnou energii, chrání krajinu a přírodu před zástavbou, vede občany k třídění aj.

Zdroj: Yale University Center for Environmental Law and Policy

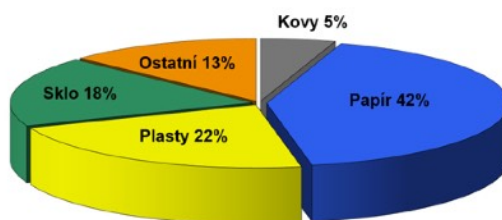
³ HOROVSKÁ, Rhiana. 2018. Nejvíce ekologické země světa. [online]. Jen pro cestovatele.cz [cit 11.7.2020]. Dostupné z: <https://www.jenprocestovatele.cz/nejvice-ekologicke-zeme-sveta-kam-by-se-meli-vydat-milovnici-cisteho-zivotniho-prostredi/>

Ve Švýcarsku ekologické směřování nastavuje a určuje stát. Mám pocit, že tyto tendence jsou v České republice iniciovány spíše „zdola“, od občanů, než-li „shora“, ze strany státu. V posledních letech lze v ČR například pozorovat zvýšený zájem o ekologičtější praktiky, jako je například boom farmářských trhů, a tím rozšířená poptávka po lokálních produktech, která se promítá i do gastronomie. Poptávka po lokálním mase a zelenině je velká, a proto lokální farmáře a zemědělce do svého businessu zapojuje čím dál více restaurací, například restaurační řetězec Ambiente.

Kromě boomu s lokálními potravinami se rozšiřuje například i zájem o potraviny „bez obalu“, první prodejna Bezobalu byla v Praze otevřena v roce 2015 a k dnešnímu datu je v České republice téměř sto prodejen, které nákup do vlastních nádob umožňují, a tyto služby nabízí již třeba i mainstreamová donášková služba Rohlík.cz.

Další rostoucí poptávku zaznamenává sdílení různých dopravních prostředků, ať už jsou to koloběžky, kola či auta. Počet takovýchto dostupných služeb každoročně stoupá a v současné době je jich (nejen) v Praze dostupných hned několik.

Pokud v nějaké ekologické aktivitě v rámci Evropy excelujeme, je to třídění odpadu. Z dat společnosti EKO-KOM vyplývá, že odpad pravidelně třídí více než tři čtvrtiny obyvatel. *V roce 2019 vytřídil každý Čech v průměru 51,3 kilogramu papíru, plastů, skla a nápojových kartonů, což je meziroční nárůst o více než 2 kilogramy odpadů vytříděných do barevných kontejnerů. Vytřídili jsme nejvíc papíru, téměř 22 kilogramů, dále pak 15,1 kilogramu plastů, bezmála 14 kilogramů skla a necelé půl kilo nápojových kartonů. A stále více třídíme i kovy, těch vytřídil každý obyvatel v průměru 13,9 kilogramu.*⁴

Zdroj: EKO-KOM

K ekologickým aktivitám se zapojuje i filmový průmysl. Ovšem podobně jako to dělají české domácnosti či firmy, motivuje je selský rozum a vlastní svědomí vůči přírodě, neb žádná motivační snaha ze strany státu neexistuje. Viktor Třebický z organizace CI2, která se věnuje udržitelnému rozvoji, v rozhovoru pro server iRozhlas uvedl, že si nemyslí, že je vše na politicích. Říká: „Aby na téma změnili

⁴ EKO-KOM. Tisková zpráva: Češi stále na špičce v třídění odpadů v EU. Každý z nás vytřídil v roce 2019 do barevných popelnic přes 51 kilogramů odpadu. Praha: EKO-KOM, 12.5.2020

názor, musí cítit tlak zespoda. Podobně to funguje i na trhu: čím víc lidí bude chtít elektřinu z obnovitelných zdrojů, tím více jí firmy budou poskytovat."⁵

Zásadním měřítkem ekologie během natáčení, kromě selského rozumu, je nejen ve filmařské praxi měření uhlíkové stopy. Uhlíková stopa je ukazatel udávající množství emisí CO₂ vyprodukovaného během jednotlivých lidských činností. Jinými slovy: uhlíková stopa je měřítkem dopadů lidské činnosti na životní prostředí, je nepřímým ukazatelem spotřeby energií, výrobků a služeb. Světové organizace, které se ekologií na natáčení zabývají, zejména hodnotí výslednou uhlíkovou stopu natáčení, a to od příprav, přes natáčení až po postprodukcii. Čím menší uhlíkovou stopu projekt má, tím je „zelenější“.

Již v roce 2011 vyšel na blogu Guardianu článek o environmentálních dopadech filmu. Více než o „foot printu“, ekologickém chování během výroby filmu, se zabýval „brain printem“ - tzn. (ne)ekologických činech protagonistů na plátně, které mohou sekundárně ovlivnit následné chování diváka. Autorka článku Solitaire Townsend se domnívá, že by se měl Hollywood o toto téma zajímat více než o dvoustranné tisknutí v kanceláři, neb má pocit, že brain print by měl širší dopad na chování společnosti. Svým textem vyzývala studia, aby udržitelné chování začlenila do děje. Domnívá se, že když se dalo omezit kouření na plátně, zobrazování třídících košů v dekoraci a postav, které při odchodu z místnosti zhasínají, by mohlo podvědomě motivovat diváky k třídění a šetření energie.⁶

Ve své práci se zabývám oním foot printem, který Townsend zmiňuje. Zobrazování ekologického chování postav ve filmu je z mého pohledu příliš radikální zásah do příběhu a režijní složky. Ovšem pokud tlak ekologických organizací bude dostatečně velký, je dost možné, že čeká smíšený koš v mizanscéně podobný osud jako kouření.

Svou diplomovou práci dělím na několik částí. V té první se věnuji světovému kontextu ekologického natáčení. Mapuji první Hollywoodské snahy o snížení uhlíkové stopy během výroby filmu a věnuji se i pozvolnému vývoji a současné situaci v Evropě a na Slovensku.

Popsanou historii v Americe a Evropě prokládám krátkou kapitolou, která řeší v současnosti velmi diskutované téma, a to je uhlíková stopa streamovacích služeb. O této problematice vychází mnoho studií, ovšem mnohé z nich vychází z nadhodnocených výchozích hodnot, a proto mi přišlo důležité toto téma otevřít z několika stran a zveřejňované údaje dát do relevantního kontextu.

⁵ ZLATKOVSKÝ, Michal. 22.6.2019. *Nejíst maso a nelétat? Zjistěte, jak můžete omezit svou uhlíkovou stopu.* [online]. iRozhlas. [cit. 16.7.2020]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-datova-zurnalistika-uhlikova-stopa-kalkulacka-globalni-oteplotvani-klima_1906221704_zlo

⁶ TOWNSEND, Solitaire. 2011. *Hollywood broadcasting green.* [online]. The Guardian. [cit. 8.12.2019]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/oscars-hollywood-sustainability-brain-print>

Druhou část věnuji popisu obecných zásad zeleného natáčení. Vzhledem k tomu, že neexistuje mezinárodní univerzální příručka, sestavuji obecné zásady na základě mezinárodní praxe a vycházím z dostupným amerických či evropských materiálů.

Ve třetí části se zabývám současnou praxí na natáčeních v České republice, jak se k udržitelnosti staví profesní organizace, čemu se jednotlivé produkce věnují, co vše je z mezinárodního green set standardu dostupné a co nás nejspíše ještě v blízké budoucnosti čeká za změny. Téma udržitelného natáčení nastiňuji i z pohledu ostatních deparmentů jako je make-up, speciální efekty, zvuk, světla, catering, zázemí či doprava.

Ve čtvrté části práce se věnuji ekologické případové studii natáčení filmu *Zátopek*. Detailně popisuji problémy, se kterými jsme se potýkali a nastavená pravidla, která se nám celkem bez problému podařilo dodržovat. Věnuji se přípravám filmu, náročnosti sestavení ekologického plánu bez předchozí zkušenosti. Poté samotnému natáčení, od sběru odpadu přes spolupráci s cateringem až po ochotu štábu nastavená pravidla dodržovat. Shrnuji vše, přiznávám naše chyby a zpětně navrhuji lepší řešení.

V poslední části práce se zamýšlím nad budoucností ekologického natáčení v Čechách, a to i s ohledem na současná „antikovidová“ opatření a vše doplňuji polemikou o mírné povrchnosti některých našich ekologických kroků či nemožnosti některé, jinak běžné praktiky, aplikovat na natáčení.

4. Historie

4.1. Hollywood

Environmentální ohleduplnost není v Hollywoodském kontextu objevnou záležitostí posledních let. Studio Warner Bros započalo své environmentální praktiky již v roce 1990.⁷ Studio několikrát v průběhu devadesátých let obdrželo cenu WRAP (Waste Reduction Awards Program), stejně tak jako bylo oceněno v několika kategoriích na U.S. Conference of Mayors' National Office Recycling Awards, kde vyhrálo například hlavní cenu za omezení plýtvání jídlem ze 40% na 18% a posílení recyklace papíru o 247% na 55 tun papíru za měsíc během let 1993 až 1995.⁸

Tehdejší environmentální manažer Warner Bros Shelley Levin Billik popisuje, že na začátku byl jejich program pouze o recyklaci bílého papíru. Během krátké doby prostoupil eko program celým filmovým studiem, a to od kanceláří, přes ateliéry, hasiče, make-up department, laboratoře, stavbu, elektrikáře aj. Již v roce 1996 používaly televizní štáby ve studiích dříve postavené filmové sety, aby se zabránilo jejich jednorázovému využití. Billik to tehdy komentoval následovně: „*Napřed se snažíme najít cesty, jak materiály použít znovu, než je rovnou ekologicky likvidovat.*”⁹ Společně s konkurenčním studiem Twentieth Century Fox založili projekt Second Time Around. Skrze tento projekt dali dohromady databázi 750 neziskových organizací a škol, kterým nabízeli jimi nevyužité materiály jako dřevo, různé části dekorací (koberce, schody), nábytek nebo počítače. Studia darovala také kostýmy lokálním charitám nebo nesnědené jídlo jídelním bankám. Billik dále říká, že se v roce 1995 podařilo díky těmto aktivitám snížit studiu odpad až o 2400 tun.

Zmiňuje také, že je pro něj důležité, aby tento program brali zaměstnanci jako přirozený a jeho základy si odnesli i do svých soukromých životů. Snad i proto vydávali Warner Bros newsletter s názvem Recycling Here & Now, ve kterém se pracovníky snažili edukovat o možnostech a způsobech, jak být k přírodě šetrný, jak doma, tak v kanceláři. Studio dokonce zprostředkovávalo jakousi zaměstnaneckou sbírku. Nepotřebné věci, které měli pracovníci doma, mohli přinést a Warner Bros je rozdistribuovali charitám.

Billik přiznává, že aktivity jsou dobré pro PR firmy a přináší i finanční výhody, ale říká, že: „*Pokud by motivací pro program byly pouze zákony či šetření, nemyslím si, že by byl tak úspěšný. Svou roli určitě sehrává i altruismus.*”¹⁰

⁷ *Wrap of the Year (WOTY) 1996.* [online]. California Department of Resources Recycling and Recovery. [cit. 12.7.2020]. Dostupné z: <https://www.calrecycle.ca.gov/WRAP/WOTY/#warner>

⁸ *BAKER, Nancy Croft. 1996. Warner Bros.: Loony about waste reduction. Environmental Management Today.* July-August 1996, Vol. 7, no. 3, s. 9

⁹ *Tamtéž*

¹⁰ *Tamtéž*

V roce 1989 byla v USA založena ekologická organizace Environmental Media Association (EMA), která má za cíl mobilizovat zábavní průmysl a motivovat ho k ekologicky šetrnému jednání. Snaží se přesvědčit celebrity, aby ekologii propagovali a brali ji za své poslání, aby se na filmových plátnech objevovalo ekologicky šetrné jednání. Solitaire Townsend by toto nazvala „implementací brain-printu“. V rámci této organizace v roce 2004 založili certifikační program Green Seal, který oceňuje ekologicky udržitelné produkce. Produkce se mohou k certifikaci přihlásit samy, maximálně mohou dosáhnout 200 bodů, které hodnotí jednotlivé kroky v rámci produkce. Projekt, který dosáhne 125 bodů a více, je oceněn certifikátem EMA Green Seal Gold a takové projekty, které mají alespoň 75 bodů, dostanou certifikát EMA Green Seal. Certifikaci mohou získat jak filmy, televizní projekty, eventy tak organizace samotné.

Každoročně ocenění dostane několik desítek projektů, například v minulosti to byly projekty jako: *Malá Miss Sunshine (2005)*, *Neuvěřitelný Hulk (2008)*, *Černá Labuť (2010)*, *Rychle a zběsile 6 (2013)*, *Deadpool (2015)*, *Hvězdné války 7 (2015)* nebo *BlackKlansman (2018)* a seriály *Jmenuji se Earl (2008)*, *Studio 30 Rock (2010)*, *Perníkový táta (2013)* anebo dokonce akce jako *Super Bowl XLII (2008)* a filmový festival *Sundance Film Festival (2011-2012)*. Nově udělované zlaté ocenění dostaly například: *Piráti z Karibiku (2017)*, *Avangers (2018)*, *Hvězdné války Epizoda IX (2019)*, *Joker (2019)* nebo seriál *Boj o Moc (2019)* či zábavní show *Saturday Night Live (2019)*.

V rámci Hollywoodu k první centralizaci uchopení environmentálního přístupu k natáčení došlo v roce 2007, kdy byla založena Producers Guild of America - Green (PGA Green) - asociace producentů pro ekologické natáčení a o tři roky později se k programu přidala i velká studia jako Disney, 20th Century Fox, NBC Universal, Paramount Pictures, Sony Pictures Entertainment, Warner Bros, Amazon Studios, HBO nebo CBS. PGA Green pořádá tematické workshopy, vzdělávací semináře, či vydali příručku, jak se na place chovat ekologicky.

Podle programu Green Screen Toronto se během průměrného amerického natáčení televizní série spotřebuje 57 000 lahví vody a potiskne se až 810 000 stran papíru. Nákladní auta a karavany na velkém televizním natáčení podle jejich výpočtů spotřebují 175 000 litrů benzínu a 17 000 litrů nafty. A na blockbusterovém filmovém natáčení se spotřebuje až 200 000 lahví vody a vyprodukuje se zhruba 1 000 tun odpadního materiálu z dekorací.¹¹

Jeden z prvních mediálně známých zelených blockbusterů byl film *The Amazing Spider-Man 2* z roku 2013 od studia Sony. Z natáčení zachovali až 50 tun materiálu, který věnovali dalším projektům nebo charitám, běžně by tento odpad končil na skládce. Komunitním centrům darovali téměř 6 000 jídel a vyhnuli se

¹¹ ADRIA, Vasil. 2015. *Lights, camera, compost!* [online]. Corporate knights. [cit 19.8.2020] Dostupné z: <https://www.corporateknights.com/channels/workplace/lights-camera-compost-14315004/>

využití až 193 000 jednorázových plastových lahví.¹² Používali pouze ekologicky šetrné speciální efekty (kouře, sníh) či používali jen šetrné produkty pro uklízení. Producenti filmu *Spider-Man 2* navíc zveřejnili informaci, že díky ekologickému přístupu ušetřili až 400 000 dolarů.¹³ To vše bylo možné dodržovat zejména díky green manažerce Emellie O'Brien, která na eko set dohlížela. O'Brien je spoluzakladatelka ekologické servisní produkce Earth Angel.

Emellie O'Brien v rozhovoru pro server Green Film Shooting uvedla, že je pro ni zásadní spolupráce s producentem. Pokud on je přesvědčen o důležitosti udržitelnosti natáčení, je potom jednodušší motivovat i šéfy ostatních departmentů ke spolupráci. Dále uvádí, že je důležité štáb pozitivně motivovat a do ekologického smýšlení je nenutit, spíše s nimi průběžně komunikovat a konzultovat. Myslí si, že zavést efektivní systém u studiové blockbusterové produkce je těžší než u nízkorozpočtového filmu, neb studiové filmy jsou náročnější a čítají více členů štábu a departmentů. Na druhou stranu díky většímu rozpočtu je pravděpodobnější, že studio najde finance na najmutí green managera a ten celý zelený proces zefektivní.¹⁴

Podle O'Brien není možné vyčíslit o kolik tun CO₂ bylo natáčení *Spider-Mana* zelenější než běžné blockbustery, ale zmiňuje, že snímek byl v celkovém důsledku uhlíkově neutrální díky zakoupení uhlíkových offsetů - ve spolupráci s firmou World Wildlife Fund. Uhlíkový či karbonový offset je kompenzace vyprodukovaných emisí skrze finanční podporu projektů či aktivit, které emise skleníkových plynů snižují.

Studio Sony jako jedno z prvních používalo ekologicky šetrné natáčení jako jeden ze svých marketingových nástrojů, zejména přes twitterový účet EcoSpidey (ekologický Spider-Man). Na zmíněném účtu byla zveřejňována ekologická fakta z natáčení, oznamovalo se kdo se stal „nejzelenějším členem štábu týdne“ a skrze kanál se šířila zákulisní videa z natáčení, kde bylo vidět, co ekologického se na place děje.

¹² GIRKOUT, Alexa. 4.4.2014. 'The Amazing Spider-Man 2' Honored for Environmental Efforts [online]. The Hollywood Reporter. [cit. 29.7.2020]. Dostupné z: <https://www.hollywoodreporter.com/news/amazing-spider-man-2-honored-692925>

¹³ Sustainability could play leading role in the film industry. [online]. Green production guide. [cit. 8.8.2020] Dostupné z: <https://www.greenproductionguide.com/sustainability-could-play-leading-role-in-the-film-industry/>

¹⁴ The girl with the green hand. 2015. [online]. Green Film Shooting. [cit. 20.8.2020]. Dostupné z: <https://greenfilmshooting.net/blog/en/2015/02/06/the-girl-with-the-green-hand/>

4.2. Evropa

V současné době v Evropě funguje několik organizací, které se věnují ekologickému natáčení, ovšem neexistuje centralizovaná či zastřešující organizace. Mezi nejdůležitější patří Ecoprod, Cineregio, T-Green Film (Trentino Film Commission), Albert, Green Shoot a Green Screen.

Britská iniciativa Albert byla založena v roce 2011 a primárně se zajímá o dopad filmového a televizního průmyslu na planetu a zároveň nabízí poradenství všem napříč departmentů, včetně využití bezplatné internetové CO2 kalkulačky. Na svých webových stránkách pravidelně zveřejňují novinky ze světa udržitelného natáčení a publikují případové studie z již realizovaných ekologických projektů.

Z jejich studie vyplývá, že průměrné hodinové vysílání (anglické) televize zapříčiní vzniku 12,9 tun CO₂. Toto číslo již zahrnuje sečtenou vyprodukovanou uhlíkovou stopu od natáčení až po vysílání AVD. Ze zveřejněných dat vyplývá, že průměrná roční uhlíková stopa běžného televizního diváka Velké Británie je něco mezi 12-14 tunami CO₂.¹⁵ Na základě informací od iniciativy Albert se v roce 2017 rozhodla televizní stanice BBC vyrábět dramatickou tvorbu na základě ekologických pravidel iniciativy a nařídila produkcím používat uhlíkovou kalkulačku s cílem učinit natáčení co nejvíce udržitelným.

Albert se věnuje i udržitelnosti filmového natáčení a ekologickým filmům uděluje certifikaci. Prvním velkým britským filmem, který na takové ocenění dosáhl, je snímek *1917* z roku 2020. Dosáhl tříhvězdičkového ocenění, což je nejvyšší možné hodnocení.

V přípravách i na natáčení filmu *1917* byli přítomni „green assistants“, kteří dohlíželi na dodržování udržitelnosti. Kromě aplikace běžných zelených praktik jako je omezování tisknutí, eliminace jednorázového nádobí a plastových lahví, měl ekologický tým největší starosti se zajištěním udržitelného stravování. Natáčení probíhalo na odlehlých lokacích, na place byl nejen velký štáb, ale i velký počet komparzistů. Podle iniciativy Albert nebylo možné všem přítomným lidem servírovat jídlo na porcelánových talířích s nerezovým příborem, tak zelení asistenti rozhodli celému štábu vč. komparzu dávat kompostovatelné nádobí.

Kladli důraz na to, aby catering nabízel udržitelně získané jídlo a velké množství vegetariánských možností. Pro zpracování gastro odpadu a kompostovatelného nádobí našli kompostárnu, které odpad vozili a ta z něj později vyráběla bioplyn, elektřinu a hnojivo pro zemědělce.¹⁶

¹⁵ COOMBES, Jo. 18.12.2017. *Towards a green film future: Sustainability and the global production industry* [online]. The Location Guide. [cit. 17.8.2020] Dostupné z: <https://www.thelocationguide.com/2017/12/towards-a-green-film-future-sustainability-and-the-global-production-industry/#>

¹⁶ *How big budget film 1917 achieved certification*. [online]. We Are Albert. [cit. 25.8.2020] Dostupné z: <https://wearealbert.org/2020/01/10/how-big-budget-film-1917-achieved-certification/>

Během natáčení udržitelný tým dohlížel i na postup práce jednotlivých departmentů, například se domluvili s kostyméry a maskéry, že budou používat bambusové kartáče a rozložitelné ubrousky. Takové výrobky se dají kompostovat a jejich používáním se snížil objem odpadu, který by jinak skončil ve směsném odpadu.

Vzhledem k tomu, že se film točil na odlehlých lokacích, nebylo možné využívat místního proudu. Ekologický tým chtěl využít agregátů na solární panely, bohužel zjistili, že jich nedokáží zajistit takový počet, jaký by byl potřeba. Rozhodli se tedy používat generátory na použitý rostlinný olej.

S výpravou a stavbou bylo domluveno a zajištěno, že použité materiály a rekvizity budou prodané, použité pro další natáčení nebo správně vytríděné. Například vyrobená mrtvá těla pro davové válečné scény byla znovu použita při natáčení televizního seriálu *Brittania!*.

Francouzská iniciativa Ecoprod byla založena v roce 2009 a sdružuje aktivity svých členů ADEME, AUDIENS, Île de France film Commission, DIRECCTE IDF, France Télévisions, the Provence Alpes Côte d'Azur, the Pôle Média Grand Paris, the National Film Centre and the moving image a televizní stanicí TF1. Za svůj cíl považuje vzdělávat francouzské filmaře o udržitelných možnostech a k dispozici jim dává mnoho materiálů včetně nejnovějších vědeckých poznatků, návodů jak snížit emise při natáčení a registrovaným produkcím také nabízí uhlíkovou kalkulačku Carbon'Clap. Carbon'Clap, spuštěna v roce 2010, byla první emisní kalkulačkou navrženou přímo pro potřeby filmařů. Její používání je od spuštění zdarma, bohužel neexistuje její mezinárodní verze a mohou ji používat pouze francouzsky mluvící produkce.

Panevropský projekt Green Screen sdružuje několik filmových organizací a snaží se skrz ně do zapojených zemí šířit udržitelnou osvětu. Audiovizuální produkce, televize, dodavatele a ostatní subjekty chtějí vzdělávat o možnostech ekologického natáčení, snaží se vzdělávat profesionály v osvojení si zelených praktik a také si dává za cíl vytvářet nová pracovní místa v oblasti green filmingu.

Do projektu Green Screen jsou zapojeni: britský Film London, švédský Municipality of Ystad, belgický Vlámský audiovizuální fond, francouzský Ile-de-France Film Commission, rumunský Bucharest Ilfov Regional Development Agency, španělská Promálaga, polský Rzeszow Regional Development Agency a Slovenská filmová komise.

4.3. Slovensko

Na Slovensku je problematika udržitelného natáčení zkoumána o něco déle než v ČR. Propagace a výzkum audiovizuální udržitelnosti je iniciována zejména ze strany organizační složky Audiovizuálního fondu Slovenské filmové agentury, kde působí Zuzana Bieliková jako manažerka a Eva Pospíšilová jako projektová

manažerka. Od roku 2018 pořádají v rámci Slovenské filmové komise přednášky a workshopy na téma udržitelnosti na natáčení. Jejich akcí se účastní zahraniční hosté či lidé mimo audiovizuální průmysl jako Tim Wagendorp, manažer udržitelnosti v audiovizii z Vlámského audiovizálního fondu, Petra Csefalvayová z Institutu cirkulární ekonomiky nebo Jana Mikudová z Institutu environmentální ekonomiky. Dále zvou na přednášky a debaty profesionály z AVD prostředí, kteří zkušenost s green setem mají a nebo se snaží o zavádění principů udržitelné filmové produkce na natáčení svých projektů, např. Katarína Krnáčová, Roman Pivovarník, Radka Babincová nebo Simona Móciková.

V rámci projektu Green Screen se začala vyvíjet Evropská uhlíková kalkulačka (European Environmental Calculator - EURECA). Na vývoji participuje Slovenský audiovizuální fond, Vlámský audiovizuální fond a španělská agentura Promálaga a na konzultacích budou participovat instituce jako Creative Europe, Česká televize, Sardinia Film Comission aj. Na vývoji EURECA budou přímo spolupracovat vědci z Katolické univerzity v Leuvenu, kteří pomohou s výpočetními protokoly, sběrem dat a environmentálních parametrů.

Na pilířích projektu Green Screen chtějí vyvinout online platformu, která:

- bude měřit uhlíkovou stopu audiovizuální produkce
- rozšíří producentům znalosti o možných dopadech na přírodu při (ne)dodržování pravidel eko setu
- pomůže producentům efektivně udržitelné natáčení plánovat
- bude prezentovat nejnovější technologické poznatky, které budou v Evropě pro natáčení dostupné
- při správném vyplnění reportu bude sloužit filmovým fondům jako podklad o míře udržitelnosti dané audiovizuální produkce

EURECA si dává za cíl:

- nesloužit pouze jako nástroj pro spočítání uhlíkové stopy, ale chce poradně pomoci produkcím tak, aby volili efektivní a kvalifikované kroky v rámci green setu
- být dostupným nástrojem pro všechny evropské země, s využitím vědecky přepočtených faktorů
- usnadnit sběr dat z různých natáčení na regionální úrovni
- být uživatelsky přístupná

Subjekty, které projekt vyvíjejí, doufají, že se jim podaří vytvořit takový nástroj, který bude jednak standardizovaný pro všechny evropské země, tak bude nápomocný různým typům audiovizuálních produkcí. Zuzana Bielíková se domnívá, že EURECA uvítají i regionální a národní audiovizuální fondy. Mohla by jim totiž pomoci k zavedení konkrétnějších zelených strategií.

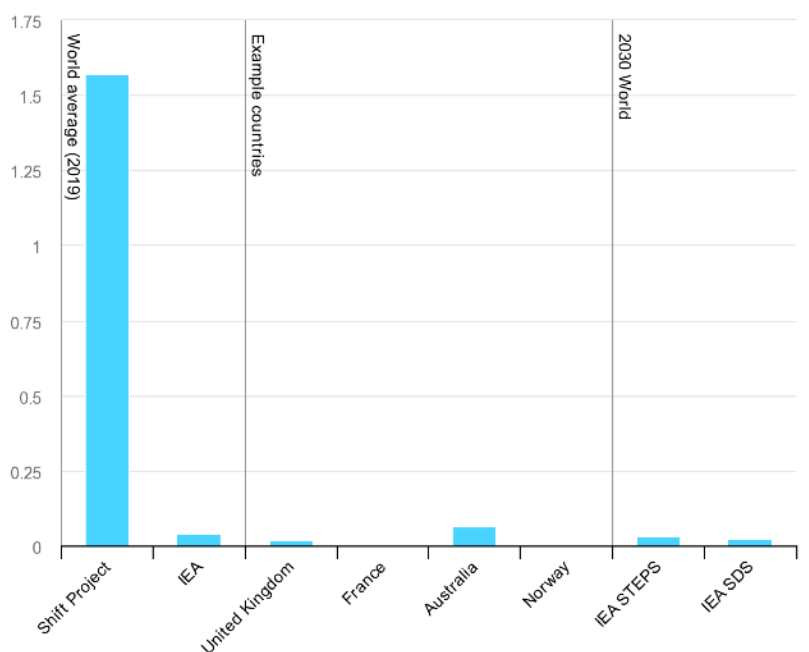
Spuštění kalkulačky se odhaduje na říjen roku 2021.

V rámci Slovenského audiovizuálneho fondu (AVF) pripravujú platformu pro zelené natáčenie, ktorá bude podpořená manuálem, jak se na udržitelném natáčení chovat. Pospíšilova i Bieliková věří, že se jim podaří vyčlenit část financí AVF na odměnění producentů, kteří se rozhodnou podle manuálu natáčení realizovat. Vývoj této platformy se zatím připravuje a Bieliková s Pospíšilovou doufají, že se jí podaří spustit v průběhu roku 2021.

5. Streamovací služby

Novou debatu rozpoutává i uhlíková stopa spojená s užíváním streamovacích služeb typu Netflix, Amazon, HBO GO či Hulu. Během celosvětové pandemie nového typu koronaviru SARS-CoV-2 bylo téma streamovacích služeb hojně diskutováno.

Z analýzy International Energy Agency (IEA) vyplývá, že většina článků a studií, které uhlíkovou stopu Netflixu tematizovaly, jsou přehnaně skeptické. Z výpočtu IEA je uhlíková stopa vyprodukovaná 30 minutovým sledováním 0,02 - 0,05 kg CO₂, což je mnohem méně, než udávají ostatní studie, ty odhadují dopad okolo 1,6 kg CO₂ (konkrétně Shift Project). Energetický analytik George Kamiya z IEA popsal, proč není jednoduché streamovací environmentální dopad lehce spočítat. Záleží na zařízení, ze kterého službu sledujeme. LED televize spotřebuje stokrát více elektřiny než smartphone a pětikrát více než laptop. Dále záleží na zdroji vyrobené elektřiny, která naše dané zařízení pohání.

Zdroj: IEA

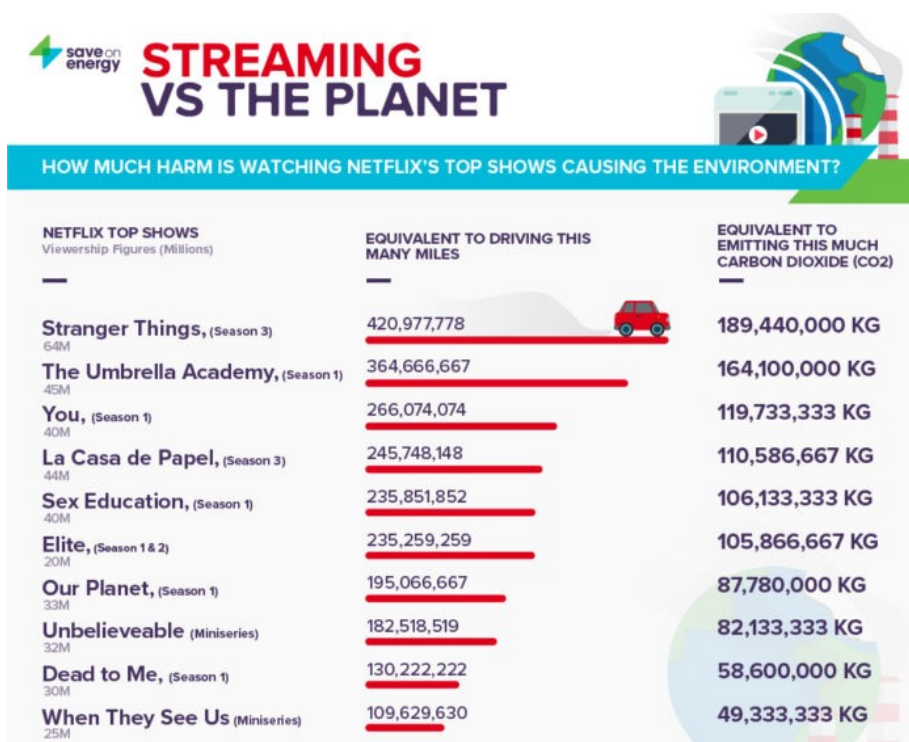
Podle Kamiyai je průměrná uhlíková stopa 30 minutového sledování streamovací služby ekvivalentem k ujetí 200 metrů v běžném autě. Ovšem upozorňuje, že tento výpočet funguje pro celosvětový průměr, kde počítá s průměrným zdrojem elektřiny (electricity generation mix). Například ve Francii, kde 90% elektřiny pochází z nízkouhlíkového (obnovitelného) zdroje, by bylo 30 minut sledování ekvivalentem pro ujetí pouze 20 metrů.¹⁷

Studii o uhlíkové stopě digitálních technologií existuje několik, pro srovnání se například počítačovní vědci z Bristolské univerzity domnívají, že streamování z

¹⁷ KAMIYA, George. 2020. *The carbon footprint of streaming video: fact-checking the headlines* [online]. iea.org. [cit. 16.7.2020] Dostupné z: <https://www.iea.org/commentaries/the-carbon-footprint-of-streaming-video-fact-checking-the-headlines>

domova má podobný dopad, jako kdyby uživatel měl doma zapojené a zapnuté tři klasické žhnoucí žárovky. ¹⁸

Server Save On Energy vydal vlastní studii, která se nevěnuje tolik individuálnímu dopadu jednotlivých uživatelů streamovacích služeb, ale dává do kontextu celkovou sledovanost konkrétních seriálů či filmů. Server udává výchozí podklady pro své výpočty, vychází z předpokladu, že 30 minut sledování Netflixu vyprodukuje 0,2 kg CO₂ (což je čtyřikrát více než vychází IEA). Save On Energy zveřejnil tabulku, na které demonstruje, jakou uhlíkovou stopu má sledování nejúspěšnějších seriálů Netflixu a pro představu přepočítává tento údaj na ujeté míle průměrným americkým autem.

Zdroj: Save on energy

Na příkladu sledovanosti třetí sezóny seriálu Netflixu *Strangers Things* ukazuje, že 64 milionů uživatelů (kteří si alespoň 70% z epizod pustili) pouhým sledováním zapříčinili vzniku zhruba 185,5 tun CO₂. 185,5 tun CO₂ je podle serveru ekvivalentem k ujetí 420 milionů mil autem. S přihlédnutím k faktu, že pracují s lehce nadsazeným číslem CO₂ (oproti výpočtům IEA) pro 30 minutové streamování - kdybychom čtyřikrát toto číslo snížili, vyjde něco málo přes 46 tun CO₂ na sezónu seriálu. To by se rovnalo uhlíkové stopě za zhruba 105 milionů ujetých mil, v přepočtu 167 milionů ujetých kilometrů.

George Kamiya ve své analýze konstatuje, že konzumace audiovizuálního obsahu pomocí streamování je relativně nízko emisní oproti např. jízdě autem do kina. Radí uživatelům, že pokud by chtěli být šetrnější k přírodě, měli by streamovat obsah v nižší kvalitě, používat menší obrazovky a připojovat se přes wifi než přes

¹⁸ CAMPBELL, Maeve. 2019. *How green in the movie industry?* [online]. Euronews. [cit. 17.8.2020]. Dostupné z: <https://www.euronews.com/living/2019/12/16/how-green-is-the-movie-industry>

data operátorů. Dále nabádá uživatele, aby méně často obměňovali elektronické zařízení, neb jejich výroba představuje více než dvě třetiny emisí uhlíku v průběhu jejich životního cyklu a elektronický odpad je na celém světě rostoucím problémem.¹⁹

Myslí si, že šetrnější k přírodě mohou být i samotné streamovací služby, respektive technologické firmy. Podle něj by měli investovat do nových technologií a do obnovitelných zdrojů, které by poháněly jejich servery a sítě. Dále zmiňuje, že přestože je z environmentálního hlediska nutné bedlivě sledovat rostoucí zájem o digitální služby, jejich emise tvoří jen něco kolem 1,5% z celosvětové uhlíkové stopy.²⁰

¹⁹ KAMIYA, George. 2020. *The carbon footprint of streaming video: fact-checking the headlines* [online]. iea.org. [cit. 16.7.2020] Dostupné z: <https://www.iea.org/commentaries/the-carbon-footprint-of-streaming-video-fact-checking-the-headlines>

²⁰ *Tamtéž*

6. Obecné zásady

Pro udržitelnou audiovizuální produkci neexistuje jednotná příručka. V této kapitole čerpám z volně dostupných publikací a sepisuji z nich ve zkratce ty nejdůležitější zásady pro udržitelné natáčení. Jako zdroje mi slouží příručky: francouzská Eco-Production guide od Ecoprod, finská Ekosetti vydaná Univerzitou Alvara Aalta, Green Film od italské Trentino Film Commission a doporučení od americké asociace PGA Green.

6.1. Základní principy

Základní principy green filmingu jsou tři R: Reduce (omezuj), Reuse (použij znovu) a Recycle (správně vytríd'). Dodržování těchto tří R by mělo vést ke zmenšení zanechané uhlíkové stopy během audiovizuální produkce.

V první fázi je důležité vytvořit udržitelný plán pro konkrétní projekt. Zamyslet se nad tím, v jakých aspektech může být produkce udržitelnější a zvážit, zda se např. musí točit v zahraničí či zda je nutné točit zimní scény v létě aj. Svými rozhodnutími bychom se měli snažit produkci směřovat k co nejefektivnějším ekologickým krokům. Některá doporučení jsou směřována již k vývoji samotného projektu a nabádají producenty, aby zvážili možnost začlenění ekologie do scénáře. Doporučuje se, aby protagonisté využívali jízdu na kole, třídili odpad či nepoužívali plastové kartáčky na zuby.

6.2. Kancelář

O ekologii by se mělo přemýšlet i mimo samotné natáčení a udržitelnost by se měla osvojit i v běžném chodu kanceláře. Doporučuje se mít k dispozici dostatek dobře označených třídících košů, včetně nádoby na kompost v kuchyňce. Dále příručky radí, aby pracovníci neměli své „osobní“ koše u stolů, neb v nich často končí odpad nevytríděný.

V kanceláři by měl být dostatek porcelánového nádobí a nerezových příborů, pokud je nutné mít nějaké jednorázové nádobí, mělo by být recyklovatelné, a to nejlépe papírové.

Tiskárna by měla být nastavena tak, aby tiskla černobíle a oboustranně a nejméně 30% papíru, který je pro tisk k dispozici, by měl být recyklovaný. V místnostech by měly být vylepeny informace o udržitelnosti, aby pracovníci věděli, jak se chovat šetrně.

Mělo by se hlídat nastavení topení a klimatizace a snažit se jejich užívání omezit na nejnужnější minimum. Mělo by se spolupracovat s takovými dodavateli, kteří nabízí ekologické kancelářské pomůcky, šetrnější úklidové prostředky či kompostovatelné a bio hygienické pomůcky.

Všechna tato pravidla by měla být zavedena nejen v kanceláři produkce, ale i v postprodukčních studiích, střížně aj.

6.3. Preprodukce

Doporučuje se využívat zejména elektronické komunikace a redukovat tak tisknutí a dopředu zvážit každou zahraniční cestu, využívat by se měly nové technologie, jako je například videohovor.

Ve fázi preprodukce bychom měli najmout green managera, který nám pomůže efektivně natáčení naplánovat a začne s předstihem komunikovat s jednotlivými šéfy departmentů o možných ekologických krocích v rámci jejich práce. Green manager spolu s producentem sestaví udržitelný plán, který bude vhodný pro daný projekt. Například pomocí online karbonové kalkulačky realisticky odhadne uhlíkovou stopu, kterou natáčením a postprodukcí vytvoří a s celým týmem se bude snažit toto číslo v průběhu snížit.

6.4. Doprava

Veškeré cesty autem by měly být eliminovány na ty nejnnutnější a v autech by mělo jezdit co nejvíce osob. Green manager by měl dohlédnout na minimalizaci jízd a zmapovat možnosti využití hybridních či elektro aut. Točí-li se ve městě, měl by motivovat štáb k jízdě do práce na kole.

Je-li to možné, měla by se využívat vlaková doprava a co nejvíce minimalizovat ta letecká, pokud to lze, doporučuje se využívat videohovory místo schůzek v zahraničí. Nelze-li se letecké cestě vyhnout, měly by se zakoupit uhlíkové offsety na kompenzaci karbonové stopy.

Nákladní auta a trucky by měly jezdit co nejméně, a tak se doporučuje, aby přes noc zůstávaly na natáčecích lokacích.

Pro řidiče, kteří jsou najmutí produkcí, musí platit „no idling policy“, tedy zákaz mít nastartovaný motor, pokud auto stojí zaparkované.

6.5. Catering

Udržitelnost v oblasti stravování by měla začít u výběru vhodného dodavatele, ten by měl být ekologii nakloněn. Cateringem pořízené jídlo by mělo být sezónní, od lokálních dodavatelů či farmářů a převažovat by měla vegetariánská nabídka. Pokud je to možné, měl by upřednostňovat dodavatele nabízející bio či fair-trade produkty.

Existuje-li možnost stravovat se na lokaci v restauraci či jídelně, měla by být preferována oproti vlastnímu cateringu.

Zbytky jídel by měli být správně vytríděné do připravených košů na bio a gastro odpad. Veškerá zbylá jídla by měla být darována lokální charitě či nabídnuta štábu k odnesení domů.

Voda by měla být k dispozici z barelů či zásobníků. Veškeré nádoby, ze kterého je jídlo servírováno, by mělo být porcelánové, nebo jednorázové kompostovatelné.

6.6. Výprava

Je potřeba, aby green manager dopředu komunikoval s architektem, šéfem stavby a hlavním rekvizitářem. Stavební materiály pro dekorace by měly být z lokálních zdrojů či z ekologických materiálů a je-li to možné měli by být na stavební úpravy najímání profesionálové z místa natáčení. Veškeré zbytky materiálů by měly být darovány či prodány, uchovány pro další použití nebo správně vytríděny.

Rekvizity by měly být z největší možné míry zapůjčené, kupovat nové věci by se měly minimálně. Pokud je to nutné, opět platí, že by měly být opětovně využity či by se měly prodat nebo darovat.

6.7. Kostýmy a make-up

Kostyméři a maskéři by měli eliminovat jednorázové pomůcky a pokud je potřebují, měly by být vyrobeny z kompostovatelných či recyklovaných materiálů. Kostýmy by měly být zapůjčeny z fundusů či koupené ze second-handů a vyrábějí-li se nové, měly by být na jejich výrobu použity ekologické materiály.

Na praní je vhodné používat pračku s ekologickým programem a prát by se mělo na co nejvíce studenou vodu, za použití udržitelných pracích prostředků.

Po ukončení natáčení je doporučeno kostýmy prodat štábu, fundusům, darovat charitě či je ponechat pro příští projekty.

6.8. Svícení a elektřina

V první řadě by měla proběhnout diskuse s kameramanem a vrchním osvětlovačem, zda je možné omezit svícení jako takové a využívat co nejvíce denního světla. V případě, že se svícení není možné vyhnout, měla by se používat lokální elektřina namísto agregátu. Na odlehlých lokacích je doporučeno najímat např. solární agregáty, pokud jsou dostupné. Používat by se měly LED lampy, které jsou méně náročné na elektřinu. Použité žárovky ze světla je nutné správně třídit.

Kdykoliv je to možné, měly by se přístroje, které jsou napájeny elektřinou, vypínat. Jedná se o tzv. „switch off policy“, která se netýká pouze světla, ale i

vypínání kamer, kávovarů, omezení nadbytečného nabíjení počítačů či vypínání světel v místnostech.

6.9. Odpad

Green manager má za úkol dohlédnout na to, aby v přípravách a na natáčení byly efektivně rozmístěné tříděné koše na odpad, například aby byly u cateringu takové koše, do kterých je možné vytřídit veškerý vyprodukovaný odpad jako tetrapak, kov, plast, oleje aj. nebo aby bylo u jídelny možné rozdělit například gastro odpad a bio odpad.

Dále má green manager na starost zajistit správný odvoz odpadu a jeho následnou ekologickou likvidaci u specializovaných třídíren či kompostáren.

Během příprav, natáčení, likvidace a postprodukce sbírá green manager data od jednotlivých departmentů. Zajímá ho zejména používání ekologických materiálů, individuální kroky v rámci udržitelnosti nebo údaje o darech charitě, či objem vyprodukovaného odpadu. Své poznatky a data od jednotlivých složek štábu následně vyplní do reportu, ten zasílá organizaci, která ekologický plac zaštiťuje. Tato organizace na základě analýzy dat uděluje projektu zelenou certifikaci.

7. Současná praxe v ČR

7.1. Aktivity FAMU, APA, ČT a SFKMG

Iničiační akcí pro rozpoutání debaty o ekologičtější natáčení v České republice byl workshop s názvem Green Filming konaný v prosinci roku 2019 ve spolupráci Asociace producentů v audiovizí (APA), České televize (ČT), Filmové a televizní akademie (FAMU) a Slovenské filmové agentury (SFA). Na workshopu promluvil například Tim Wagendorp z Vlámského audiovizuálního fondu nebo Rien de Prins z Belgické veřejnoprávní televize VRT.

Tim Wagendorp mluvil obecně o globálním oteplování a jeho důsledcích pro lidstvo, popisoval belgické snahy o začlenění environmentální výchovy do školních osnov a největší část své prezentace věnoval případovým studiím filmů a projektů, na kterých udržitelnost produkce dodržovaly. Rien de Prins popisovala svou zkušenost s proměnou klasické veřejnoprávní instituce na moderní, udržitelnou. De Prins se věnuje nejen ekologickému pojetí televizních natáčení, ale také šetrnému provozu televize samotné.

Na workshopu promluvila i Zuzana Bieliková ze Slovenské filmové komise a představila aktivity, které podnikají na Slovensku. Během setkání byly prezentovány i tři případové studie: producentka Katarina Krnáčová mluvila o ekologickém pojetí natáčení filmu *Stand Up!*, Eva Peréz prezentovala příklady z reklamních natáčení a já jsem představila case study realizace snímku *Zátopek*.

Na workshop navazoval v dubnu 2020 čtyřdenní online seminář s filmařem a ekokonzultantem Phillipem Gassmannem z Mnichova. Organizovaný byl slovenským Audiovizuálním fondem a SFA ve spolupráci s Creative Europe Desk SR a ČR a APA. Zúčastnilo se ho 25 účastníků a všichni, kteří absolvovali workshop celý, obdrželi certifikaci o jejich účasti.

FAMU se zapojuje do debaty o udržitelném natáčení hlavně ze strany nové děkanky Andrey Slovákové a proděkanky pro vědu a výzkum Heleny Bendové. Dokonce během roku 2020 zaměstnala projektovou manažerku Jitku Hejtmanovou, která se tématem zabývá hlouběji. V současné chvíli jedná FAMU s APA o možnostech žádání peněz v grantu Technologické agentury ČR v programu Éta na aplikovaný výzkum, na téma udržitelné filmové výroby. O tento grant by jako vědecká instituce žádala samotná FAMU a APA by byla aplikačním garantem. Žádost o grant je v polovině října roku 2020 - tedy v době, kdy již má práce bude odevzdána. V případě úspěchu by byl projekt dvouletý a začínal by lednem 2021. Mezi případné spoluřešitele se řadí zmíněná APA, Národní filmový archiv, ČT a Státní fond kinematografie Ministerstva kultury (SFKMG).

Za hlavní body výzkumu považuje FAMU:

- řešerši dobré praxe v dalších zemí
- prozkoumání zahraniční legislativy a praktických řešení
- edukaci filmové obce

- prozkoumání metodických postupů udržitelné filmové výroby
- obecné legislativní návrhy a návrhy na změny vnitřních postupů
- možnou participaci na vývoji uhlíkové kalkulačky EURECA, či lokalizaci její verzi pro ČR

Projekt si dává za cíl strukturálně navázat jednotlivé výstupy do co nejširšího spektra výroby AVD a zároveň by chtěl vyškolit profesionály, kteří by byli schopni na ekologické natáčení dohlížet a v rámci konkrétních projektů se snažili o co největší udržitelnost.

V rámci samotné FAMU se v ekologické debatě angažuje zejména Katedra produkce pod vedením Karly Stojákové. Spolu s výkonnou ředitelkou APA Magdalénou Královou se budou snažit, aby byli studenti co nejvíce zapojováni do udržitelných seminářů a zelených natáčení se účastnili. Plánují také spoluorganizovat modulovou výuku, která se udržitelnosti bude týkat.

Státnímu fondu kinematografie Ministerstva kultury (SFKMG) podle slov předsedkyně Rady SFKMG Heleny Bendové záleží na podpoře udržitelné produkce a v tuto chvíli jedná o přesných možnostech podpory či alespoň nějakého zvýhodnění pro udržitelné projekty. Zatím neplánují vypsát speciální výzvu jako ekologický grant. Bendová plánuje prosadit, aby žadatelé museli do žádostí vyplňovat, zda chtějí použít principy green filmingu a případně jakým způsobem. Do své krátkodobé koncepce pro rok 2021 SFKMG zařadí svůj záměr udržitelné natáčení výhledově podporovat. Podle Bendové je v současné chvíli nutné produkce k zelenému natáčení pozitivně motivovat, jako instituce nechtějí nikoho do ničeho nutit. Kroky SFKMG směrem k ekologii by neměly zapříčinit to, že by dobrý projekt podporu nedostal jen proto, že nepředložil detailní udržitelný plán výroby. Umělecká a společenská hodnota projektu zůstane nadále primárním zájmem podpory.

Česká televize, konkrétně Centrum realizace hrané tvorby, se spolu s výše uvedenými organizacemi do problematiky zeleného natáčení rovněž zapojuje. Na zmíněném semináři promluvila manažerka realizace Veronika Slámová, která v rámci Centra hrané tvorby ČT udržitelnost řeší spolu s výkonnou producentkou Monikou Effenbergerovou. Společně vytvořily pravidla pro ekologické natáčení hrané tvorby (příloha A), která zahrnují třídění odpadu, využívání omyvatelného nádobí, používání vlastních lahví a kelímků, omezení tisknutí, šetření energie, využívání hromadné dopravy, využívání kostýmních a rekvizitních fundusů aj. Při tvorbě těchto pravidel čerpaly i z informací a zkušeností z praxe, které se prezentovaly na iniciačním workshopu. Kromě pravidel má Centrum realizace hrané tvorby ještě interní manuál pro produkce, manuál pro třídění odpadu a cedule na odpadkové koše.

V rámci ČT se ekologie řeší zejména na natáčení hrané tvorby, neb ta je svým objemem práce mnohonásobně náročnější než např. publicistika. Monika

Effenbergerová ale doufá, že se postupnými kroky podaří ekologické návyky implementovat i do ostatních odvětví a snad i do provozu televize samotné.

7.2. Příklady z praxe

Jako podklad pro svou práci jsem v rámci rešerší vytvořila dotazník pro producenty a produkční, kteří se o ekologii na natáčení zajímají a snaží se ji aplikovat. Tento dotazník přikládám v příloze (příloha B) své práce. Na základě několika dotazů se mi podařilo vytvořit průřez současnou českou praxí jak na reklamních, filmových, tak televizních natáčeních. Ve většině aspektů se zkušenosti neliší. Téměř všichni omezují jednorázové nádoby, snaží se třídít odpad, omezují tisknutí. Některá odvětví filmového průmyslu ovšem mají svá specifika, která popisuji níže v podkapitolách. Samostatnou podkapitolu věnuji pohledu na ekologii z pohledu profesionálů z jiných deparmentů, než je produkce. Debatu jsem otevřela s uměleckou maskérkou, vrchním osvětlovačem, techniky speciálních efektů, mistrem zvuku, šéfem dopravy a s členy ze zázemí a z cateringu.

Z odpovědí téměř všech dotazovaných vyplývají tři společné věci. Štáb šetrnější pojetí natáčení vnímá pozitivně a chce se na něm podílet. Naprosto zásadní je pro hladký průběh green filmingu účast green managera, který na dodržování dohlíží a je schopen s lidmi dílčí kroky konzultovat. Všichni respondenti uvedli, že jako největší problém vnímají neschopnost lidí správně třídít odpad, což mohu potvrdit ze své vlastní zkušenosti.

Záměrně se nevěnuji natáčení studentských filmů, neb jsou ze své podstaty většinou velmi ekologická, jejich rozpočty jsou natolik omezené, že si agregáty či velké osvětlovačské lampy ani nemohou dovolit. Ze své vlastní zkušenosti vím, že například doprava je pojímána velmi ekologicky, členové štábu jezdí na plac buď společným svozem, nebo dokonce MHD. Rozpočty ani nedovolují nákladné tisknutí a nákupy rekvizit, z drtivé většiny jsou kostýmy a rekvizity využívány z fundusů.

7.2.1. TV - Hraná tvorba a seriál

Snaha o udržitelné natáčení v rámci ČT vychází z iniciativy Veroniky Slámové. Spolu s Monikou Effenbergerovou daly dohromady výše vyjmenovaná pravidla a doporučení, která se v rámci natáčení snaží dodržovat. Motivují k dodržování i produkce, které natáčení realizují jako zakázku.

Pravidla a doporučení by podle slov Romany Špikové z Centra realizace hrané tvorby měla vést k co největší míře snížení ekologické stopy při zachování maximálního komfortu pro štáb i herce. Zároveň si nepřeje, aby ekologie omezovala efektivitu natáčení a v žádném případě nechce zasahovat do kompetencí tvůrců a rozhodovat o dění před kamerou.

Během natáčení dobového seriálu *Zločiny Velké Prahy* v průběhu roku 2019 o green set usilovali, nicméně v době natáčení ještě žádná „pravidla“ v rámci ČT neexistovala a veškerá ekologická opatření byla pouze projevem vzájemné vůle. Přípravě udržitelného plánu nebyl věnován žádný speciální čas, spíše se snažili aplikovat praktiky, na které byli zvyklí z běžného života.

Na place *Zločinů Velké Prahy* se třídil odpad, používaly se vymyvateľné lahve a plastové kelímky, ostatní jednorázové nádoby bylo eliminováno a kde to lokace umožňovala, tam nebyl používán naftový agregát. Naráželi na problém s neschopností štábu efektivně třídít odpad, často ve tříděných koších končily odpadky, které tam nepatřily a znehodnotily tak celý jinak dobře vytríděný koš. Potýkali se s neochotou štábu využívat hromadné dopravy nebo vlaků. Podle slov Špikové připadal lidem ze štábu tento způsob dopravy na natáčení neefektivní.

Romana Špiková dále odhaduje, že pro ideální podmínky realizace zeleného placu by pro jejich projekt bylo potřeba zhruba 13 000 Kč / natáčecí den, což by při 137 natáčecích dnech seriálu vycházelo zhruba na 1 781 000 Kč. Pokud by peníze navíc měla, posílila by štáb o dalšího člověka do zázemí, který by se staral pouze o správné třídění a likvidaci odpadu, včetně odvozu do sběrných dvorů, ty byly často vzdálené od místa natáčení. Dále by z peněz pokryla zajištění dovozu a odvozu vody pro catering, kterému zvýšeným mytím nádobí roste její spotřeba. Jako nezanedbatelnou investici vidí nákup lahví a termohrnků pro štáb, ale vnímá to jako snadnou cestu jak lidi pozitivně motivovat k ekologickému smýšlení v práci. Na natáčení ČT platí zákaz otevřených nápojů, všechny tyto nádoby musí být správně uzavíratelné.

Udržitelně byl pojímán i třinácti dílný seriál *Chataři*, realizovaný pro ČT externí produkcí Logline. Produkce v předstihu obdržela od ČT připravené manuály a pravidla s prosbou, aby se pokusili v rámci možností ekologický set dodržovat.

Produkce zakoupila termohrnky pro všechny členy štábu a herce. Pořídili i barevně odlišné pro návštěvy či osoby s jednorázovou účastí na natáčení, ti je dostali pouze zapůjčené. Členové štábu byli vyzváni, aby nosili vlastní lahve, kam si mohli vodu na place zdarma čepovat, produkce pořídila různé druhy přírodních a ovocných šťáv, které mohli využívat. Jiné druhy nápojů byly za peníze dostupné v cateringu, ale během dne jich bylo spotřebováno zanedbatelné množství.

Natáčení seriálu *Chataři* ovlivnila pandemie Covid-19, která zastihla štáb ještě před prvním natáčecím dnem. Po uvolnění vládních opatření bylo natáčení spuštěno. V rámci cateringu bylo k dispozici jak porcelánové nádoby, tak jednorázové, pro ty, kteří ho z hygienických důvodů chtěli použít. U štábu brzy zvítězilo to porcelánové, a tak se podařilo zmenšit objem odpadu, ale zvýšil se objem vody, která na lokaci musela být dovážena a odvážena. Odpad na place třídili podle zadání ČT. Hygienické opatření také znemožnila původní snahu produkce, aby lidé jezdili plně obsazenými auty. Vlakové spojení na lokaci sice

bylo, nicméně spoje časově nevyhovovaly natáčení, a tak výrazně využíváno nebylo.

Během natáčení seriálu se velmi málo tisklo. Denní dispozice se rozesílaly elektronicky a jejich zkrácená verze byla ráno vytištěna pouze pro pár konkrétních profesí. Štáb i herci dostali před natáčením rozešívateľné scénáře a na každý den si všichni museli přinést konkrétní obrazy, které si ze scénáře předem vyndali. Žádné texty se pro nikoho během natáčení dále netiskly.

Na lokaci nebylo možné využívat místního elektrického proudu, a tak byl používán klasický naftový agregát.

Podle Moniky Effenbergerové nebylo pro štáb náročná pravidla na natáčení dodržovat, možná i vzhledem k tomu, že projekt byl zastaven vládními opatřeními kvůli Covid-19 a po jejich uvolnění byli lidé rádi, že můžou zpět do práce s jakýmikoliv pravidly. Oproti všem antikovidovým opatřením jí přijde, že ekologická pravidla byla ten nejmenší problém.

Janek Bartoška pracoval v roce 2019 jako green steward na servisním natáčení seriálu pro americkou streamovací společnost. Projekt se točil 6 měsíců a s plánováním udržitelnosti začali zhruba 2 měsíce před natáčením. Streamovací společnost přímo vyžadovala ekologické pojetí projektu prostřednictvím organizace Green Screen.

Kromě třídění odpadu, omezení jednorázového nádobí a distribuce lahví kladl Bartoška během příprav a natáčení důraz na šetření energií. Byla zavedena politika „switch off“, tedy zhasínání v místnostech, pokud nebylo potřeba svítit. Nebo se vypínaly kávovary, pokud se nepoužívaly. V kooperaci s transportním koordinátorem bylo vysvětleno řidičům, že nesmí mít nastartovaná auta pokud s nimi nejezdí, tzv. „no idling policy“. To se ukázalo jako ne úplně komfortní, neb se seriál natáčel během zimních měsíců a řidičům byla v autě zima. Štábu bylo doporučeno tisknout co nejméně a oboustranně, černobíle. Organizace Green Screen vyžadovala, aby nesněžené jídlo bylo darováno jídelní bance či charitě, to ale české zákony bohužel neumožňují, a tak tato podmínka splněna nebyla.

Potýkali se dále se stejným problémem jako všichni, kdo se o udržitelnost na natáčení snaží, a to je nesprávné třídění odpadu. Postupně se Bartoška snažil vylepšit značení košů, ale mnozí členové štábu měli i přes veškerá polopatická znázornění problém zvolit správný koš.

Před natáčením bylo nakoupeno cca 400 lahví a kelímků, které byly rozdány štábu, podle výpočtů Bartošky se tím vyhnuli použití 76 087 plastových lahví. Je si jistý, že finančně ušetřili díky „switch off policy“ a zákazu nastartovaných motorů při stání. Na druhou stranu více peněz bylo vynaloženo na ekologickou likvidaci odpadu a na pořízení kompostovatelného nádobí. Ve svém závěrečném

reportu uvádí, že během celé produkce bylo vytríděno a následně ekologicky zlikvidováno 21,6 tun odpadu.

Tadeáš Trojánek se o zavedení jednoduché ekologie snažil během natáčení zakázkového seriálu pro ČT, na kterém pracoval jako line producer. Již během příprav omezil tisknutí a během natáčení tiskl dispozice pouze v pěti kusech, a to pro režiséra a asistenty režie, skript a zvukaře. Vynaložil zhruba 20 000 Kč na zakoupení a potisknutí lahví a termohrnků, které rozdál štábu, nicméně se mu nepodařilo lidi k jejich používání motivovat. Natáčení mělo přes 100 natáčecích dnů, mnoho lidí ve štábu se za tuto dobu vyměnilo a nejen z finančních důvodů nebyl schopen lahví a hrnkem obdarovat každého nově příchozího. Ekologické snažení tedy seznal jako nefungující a je velmi skeptický vůči budoucnosti udržitelného natáčení. Sám by jej rád realizoval, ale domnívá se, že český štáb nebude pravidla akceptovat.

7.2.2. Film

V České republice zatím neproběhlo mnoho českých filmových natáčení, které by se snažily o zmenšení vlastní uhlíkové stopy. Svou vlastní zkušenost sepisují v případové studii realizace filmu *Zátopek* v samostatné kapitole této práce.

Markéta Janečková se snažila šetrněji pojmout natáčení celovečerního filmu *Krajina ve stínu*, realizovaného v průběhu roku 2019. Přípravou ekologického plánu se věnovala po celou dobu příprav filmu, v každém aspektu natáčení přemýšlela, jak ho pojmout co nejvíce udržitelně a efektivně.

Pro štáb nakoupila vymyvatelné kelímky, které plně zastoupily jakékoliv jednorázové. Po použití se vkládaly do připravených košů a následně byly vymyty. Na natáčení nebyl přítomný klasický catering, ale vždy bylo jídlo zajištěno v jídelně či restauraci blízko lokace. Lokace a náročnost natáčení dovozovala využívání místního proudu, a tak se jí podařilo minimalizovat nutnost přítomnosti agregátu.

Film *Krajina ve stínu* se natáčel v Bořicích a Janečková se snažila minimalizovat cestování do Prahy a zajistila štábu ubytování v místě natáčení.

Dle Markéty Janečkové se podařilo díky ekologické šetrnosti i finančně ušetřit. Náklady na zakoupení omyvatelných kelímků byly menší, než kdyby používali ty jednorázové a zásobníky na vodu byly také levnější variantou oproti nákupu vod v plastu. Stravování v jídelnách na místech natáčení dle jejích výpočtů také vyšlo levněji a podařilo se jí ušetřit i díky využití místního zdroje elektřiny.

Elizabeth Eloy se účastnila servisního natáčení francouzského filmu, kde pracovala jako green steward a přípravou se začala zabývat téměř tři týdny před začátkem natáčení. Francouzská produkce green set vyžadovala a zastřešován byl francouzskou organizací Ecoprod.

Z jejího reportu pro Ecoprod vyplývá, že se jí podařilo zredukovat objem vyhazovaného jídla téměř na minimum, úspěšně zavedla „no idling“ a „switch off“ policy a dařilo se jí motivovat štáb ke třídění.

Setkala se i s novými praktikami jako je s posílání dispozic a natáčecího plánu formou linku, e-mail tedy neměl přílohu a jeho uhlíková stopa byla menší.

Dohlížela na to, aby byly kostýmy půjčovány a pokud to šlo, aby se praly ve studené vodě. V cateringu byly dostupné klasické hrníčky místo kelímků a dle slov Eloy si štáb dokonce nosil své hrnky z domova.

Na pražských lokacích přesvědčila členy štábu, aby v co největší míře jezdil na kole. Přiznává, že chtěli využít hybridních automobilů, ale kvůli velkým finančním nákladům od této možnosti upustili.

Dohlédla na to, aby rekvizity a dekorace byly půjčeny z fundusů či aby se správně vytrídili, nebo byly zachovány pro další natáčení. Spolu s techniky speciálních efektů konzultovali, jaké materiály by měli používat, aby byly co nejšetrnější k přírodě, například umělý sníh.

7.2.3. Reklama

Reklamní natáčení se svým přístupem příliš neliší od těch filmových. Jedním z rozdílů je, že se nenakupují lahve a termohrnky pro štáb, neb natáčení bývá pouze několikadenní a většina lidí si již automaticky nosí své vlastní nádoby.

Rozsah udržitelnosti také závisí na tom, zda ji vyžaduje klient či nikoliv. Na zahraničních zakázkách je právě zahraničním klientem či produkcí vyžadována stále častěji. Ve většině případech je realizována skrz organizaci Green Screen.

Elisabeth Eloy pracovala jako eko koordinátor na několika servisních zahraničních reklamách. Před prvním projektem věnovala přípravě zhruba týden a přes Skype absolvovala konzultace s organizací Green Screen, při kterých se dozvěděla, za co všechno bude zodpovídat. Jednou z jejích povinností bylo komunikovat s departmenty a členy štábu ještě před začátkem natáčení. Rozesílala tak informační mail štábu s několikadenním předstihem a individuálně komunikovala s cateringem a zázemím. Štáb dopředu informovala o záměru neplýtvat jídlem a z toho plynoucí omezenější nabídky jídla. Catering v počátcích tohoto opatření nechtěl na omezení přistoupit, neboť měli pocit, že je štáb za malou nabídku jídla pomluví. Nejen ze zkušenosti Eloy je nutné štáb dopředu informovat, proč se k takovému kroku uchylují.

Reklamní natáčení jsou specifická svou náročností a intenzitou. Právě náročnost často členové štábu používají jako výmluvu, proč nezvládají správně třídit odpad či v obecné rovině brát ohled na ekologii. Vzhledem ke krátkému období, kdy je takové natáčení připravováno, je mnohdy přistupováno k neekologickým rozhodnutím z důvodu, že vše je potřeba zařídit rychle. Není výjimkou, že se

např. runner vydá letecky do Londýna do filmových laboratoří, aby byla vyvolána co nejrychleji filmová role s materiálem či aby koupil kostým, který v Praze již není dostupný. Přestože by existovala udržitelnější řešení těchto problémů, časový tlak jejich využití neumožňuje.

Eva Peréz je reklamní producentka a o ekologii na place se začala v ČR zajímat jako jedna z prvních. Nejvíce ji trápil špatně či vůbec netříděný odpad, a proto snažila se vymyslet, jak třídění co nejvíce zefektivnit. Navrhla cedule, kterými nařídila označovat příslušné koše. Po neúspěšných pokusech naučit štáb třídit vyzozorovala, že je nutné, aby koše měly víka a cedule byla vylepena na nich. Pochopila, že na cedulích musí být konkrétní obrázky používaného nádobí či produktů, které člověk vyhazuje. Dle Peréz je takovýto způsob efektivnější. Člen štábu je víkem pozastaven a musí si před jeho zvednutím přečíst, co do daného koše patří či se podívat na obrázek, zda vyhazovaný produkt odpovídá obrázku. Ze zkušenosti Elizabeth Eloy se lidé mohou tímto způsobem naučit správně třídit, dokonce se na ni lidé na natáčení často obrací s dotazem, kam mají danou věc vyhodit a rádi si nechají poradit.

Produkční Katarina Žáčková spolu s Alexandrou Vondráčkovou plánují přípravu eko setu zhruba 14 dní před natáčením a sestavení plánu věnují několik dní. Jako nejzásadnější vidí srozumitelnost, jakou je smysluplnost udržitelnosti komunikovaná a jednoduchost a návodnost všech cedulí. V neposlední řadě vidí důležitou přítomnost green stewarda, který na hladký průběh musí dohlížet či zodpovídá dotazy nejistých členů štábu.

Peréz, Eloy, Vondráčková i Žáčková vidí jako největší problém neochotu některých lidí o udržitelnosti přemýšlet a naschvál na eko set odmítají přistoupit. Podle jejich slov to vede k poklesu morálky u celého štábu. Z jejich zkušeností vyplývá, že pokud jeden člověk odmítne správně třídit a vyhodit například kelímek, který patří do směsi, do papíru, následně všichni lidé, kteří půjdou stejný kelímek vyhodit ho umístí do koše, kde nesprávně vyhozený uvidí. Tento fakt učiní náročnější práci nejen green stewardovi, ale i členu zázemí, který po natáčení všechny koše probírá a stráví s likvidací mnohem více času.

7.3. Pohled na udržitelnost očima ostatních departmentů

Umělecká maskérka Jana Dopitová nad udržitelností svého departmentu přemýšlí a snažila se vymyslet, jak být k přírodě v práci co nejšetrnější. Bohužel ze své zkušeností říká, že většina ekologické kosmetiky bez konzervačních parabenů je pro účely natáčení nevhodná. Z její zkušenosti nemá kosmetika takovou výdrž, po velmi krátké době žlukne a je tedy často potřeba kupovat novou. Taková kosmetika neunes ani zátěž natáčení. Líčení s ní není hezké na kameru, make upy mají nevhodné barvy a nevydrží bez větších úprav vypadat krásně po celý natáčecí den.

Zajímá se i o to, které značky testují na zvířatech a které ne, a i z morálních důvodů ráda pracuje se značkou Mac Cosmetics. Ta se dlouhodobě angažuje v

charitativních činnostech, zejména podporuje dospělé a děti s onemocněním AIDS skrze svůj fond MAC Aids Fund, který byl založen v roce 1994 a během jeho fungování se jim podařilo vybrat více než 400 milionů dolarů. Firma MAC netestuje na zvířatech, činí tak pouze v Číně, neb to tamní zákony vyžadují. Mají také zvýhodněné ceny pro zákazníky, kteří do prodejny vrátí (zrecyklují) použité nádoby od jejich výrobků.

Vítek Petrášek, majitel firmy TrickSFX, která zajišťuje speciální efekty, se šetrnými praktikami zabývá částečně i ze své vlastní iniciativy, neboť sám cítí, že tlak na ekologii roste napříč různými odvětvími.

V rámci své práce se snaží používat pouze tekutiny, které jsou vyrobené na přírodní bázi. Petrášek říká, že veškeré kouření, které na natáčení zajišťují, ať už z artemů nebo z kouřostrojů, by mělo být v současné chvíli k přírodě šetrné. Umělý sníh používají takový, který je vyroben z rozložitelných materiálů, a to zejména z celulózy, papíru a dřeva. Zmiňuje, že pokud se tento sníh pošlape či jinak deformuje, je jeho doba rozkladu prodloužena, a to až o několik let.

Při použití tekutin, olejů a barviv dbají v TricksSFX na správnou ekologickou likvidaci, a tu si nechávají zajišťovat u firem, které na ni mají certifikaci. V dílnách firmy se třídí odpad, od sběru použitých tekutin po použité plechovky.

Podobnou zkušenost má ve svém departmentu i Martin Prýca, majitel firmy Phantom SFX. Ten si dává zejména pozor, pokud zajišťují otevřené ohně v přírodě. Aby byli co nejšetrnější a nechali po sobě na lokaci co nejmenší škodu, dává pod své ohně plechové vany, aby se žádný z použitých likvidů nedostal do půdy.

Vrchní osvětlovač Ondřej Boček, spolumajitel firmy Lightservice, bává často produkcemi na zahraničních zakázkách tázán, zda je schopen přistoupit ke svícení udržitelněji. Dle jeho slov není v současné chvíli možné používat například bionaftu do klasických agregátů, neb k tomu nejsou uzpůsobeny.

Boček se zajímá o dostupnost tzv. ekologických agregátů a přemýšlí o jejich nákupu. Zatím se bateriové se solárním napájením, o které by měl zájem, koupit nedají. Lze je půjčovat z Francie, kde jsou dostupné pouze dva kusy. Nevýhodou podle něj je, že mají výkon pouze 20kW, což by mohlo sloužit zhruba na napájení jedné větší lampy. Tyto bateriové agregáty by tak podle něj mohly sloužit jako větší přenosný agregát. Dnes pro tyto účely běžně využívají naftovou přenosnou Hondu, která má výkon 8kW a je využívána běžně na lokacích, kde není potřeba tolik svítit a jsou pro velký agregát nedostupné, např. lokace v lese. Ondřej Boček dále vidí nevýhodu v hypotetické pořizovací ceně, která by se podle jeho výpočtů pohybovala kolem 10 000 000 Kč. Solární agregáty se nabíjejí zhruba dva dny a nelze je efektivně dobít během jejich používání, neboť se dobíjejí pomaleji, než se z nich proud odebírá.

Větší udržitelnost vidí i v rámci používaných LED lamp, které mají malou elektrickou spotřebu. Podle něj nejsou vhodné na všechny typy natáčení a kameramani si často objednávají klasické silnější lampy. Kvůli udržitelnosti nechce vstupovat do rozhodnutí kameramana jakými světly chce svítit. Podle Bočka by tím byl příliš ovlivěn výsledný obraz.

Jakub Čech, který pracuje jako mistr zvuku, je ekologickému natáčení rovněž nakloněn a v rámci svého departmentu se snaží udržitelné návyky praktikovat.

Z jeho výpočtů vychází, že během průměrného filmového natáčecího dne použije 40 kusů baterií. Velmi rád by plně přešel na používání výhradně dobíjecích baterií, ale z několika důvodů to v současné chvíli vidí jako nemožné. Pokud to lze, snaží se využívat ty dobíjecí. Bohužel jejich využívání není vždy pro účely natáčení efektivní, podle něj dobíjecí akumulátory kapacitně nedosahují ty jednorázové. Dobíjecí baterie se musí neustále kontrolovat a přeměřovat, musí se hlídat, že u ní správně proběhl cyklus nabití i vybití. Ne každé natáčení dovoluje neustálé kontrolování a častou výměnu baterií např. na portech herců. Pokud je herec oblečen do náročného kostýmu a hraje například v brnění či skafandru, není ani fyzicky možné se k portu během jednotlivých jetí dostat. Z druhé strany i vnímá nekomfort herců, ke kterému častým kontrolováním portů dochází.

Jako nezanedbatelnou investici vnímá Jakub Čech pořízení nabíjecích akumulátorů a jejich nabíječek. Odhaduje, že pro natáčecí den je potřeba mít 14 nabíječek, jedna stojí zhruba 1 500 Kč a cca 200 kusů akumulátorů, pořizovací cena jednoho je zhruba 200 Kč. Celková suma vydaná na pořízení dobíjecích baterií s nabíječkami se tedy pohybuje okolo 61 000 Kč.

Jakub Čech není jediný zvukař, který se o udržitelnost zajímá a říká, že v rámci zvukového studia Soundsquare se všechny jednorázové baterie třídí a odvázejí na místa k tomu určená.

Jako jedna z prvních se o ekologické zázemí začla zajímat firma Base Gang, konkrétně Martin Kalenský, který na natáčení pracuje jako vedoucí base departmentu. Šetrnější pojetí zažil jak na reklamních, tak seriálových placech. Ze svého pohledu můžou být ekologičtější díky správně rozděleným košům, hlídání jejich správného obsahu a následného zajištění ekologické likvidace.

Přiznává, že by se mohlo jít ještě hlouběji a přemýšlet např. o ekologickém vytápění stanů či místností. Z hlediska ekologie je lepší používat elektrická topení, protože plynová vypouští do ovzduší odpadní plyny. Nicméně elektrická varianta je mnohonásobně finančně nákladnější. Dovede si představit, že se v budoucnu na stany budou např. instalovat solární panely.

Zatím jako nejnáročnější ekologické natáčení vnímá Kalenský šestidenní zahraniční reklamu, kde byl green set vyžadován zahraniční produkcí a

zastřešovala ho organizace Green Screen. Točilo se na lokacích zejména mimo Prahu, například na hradě Bouzov. Na place byl přítomen green steward a on sám byl jako člen zázemí na projekt nasazen pouze na obstarání hladkého průběhu udržitelnosti, nevěnoval se stavbě stanů a jiné své běžné práci. Z jeho pohledu strávil zhruba den přípravou, podle zadaných požadavků produkce musel připravit množství různobarevných pytlů a popelnic. Vše musel konzultovat s green stewardem, spolu také v průběhu dne dodržování kontrolovali a štáb např. v případě nesprávného třídění napomínali. Podle slov Kalenského bylo na něm, aby se celý den probíral všemi koši na place, neb štáb nebyl schopný správně třídit a třídírny mu špatně vytříděné koše nepřijímají.

K dispozici měl samostatnou dodávku do které ukládal roztríděné pytle s odpadem. Po pár dnech tyto pytle rozvezl do předem domluvených třídíren Pražských služeb. Gastro odpad a bio odpad se vozil na místa speciální. Každý typ odpadu byl ekologicky zlikvidován a produkci dodával potvrzení o jeho ekologické likvidaci.

Kalenský má špatnou zkušenost s třídírnami, přestože mu dodají certifikaci o ekologické likvidaci, není si jistý, že odpad nekončí na jednom místě. Setkal se i s případem, kdy nad tím zaměstnanec vyloženě mávnul rukou a řekl mu, že může být rád, že dostal potvrzení a dál ať se o to nestará.

Podle zkušenosti Martina Kalenského vyjde ekologické zázemí na šestidenní velké reklamě na zhruba 80 000 Kč. Tato suma zahrnuje denní nasazení člověka dedikovaného pro eko set, dodávku a naftu, nákup speciálních druhů pytlů na odpad, speciální popelnice a ekologickou likvidaci. Ekologická likvidace 1m³ odpadu vyjde na zhruba 1 000 Kč, 1m³ odpadu představuje zhruba 8 velkých 120 litrových pytlů. V případě náročného natáčení nevyklučuje možnost, že by člověk ze zázemí měl mít i tzv. „wrap day“ a dotřídil odpad ještě po natáčení. Po natáčení byl povinen likvidovat i odpad po stavbě a rekvizitářích, materiály jako dřevo, barvy nebo alabal.

Martin Stránský, který dlouhou dobu pracoval pro catering Georgies Kitchen, vidí v ekologii smysl, nicméně zdůrazňuje, že udržitelné pojetí cateringu vyžaduje finance navíc.

Porcelánové nádobí oproti plastovému či kompostovatelnému je náročné na místo a vidí to jako problém při převážení a skladování. Problematické je pro něj také zavážení porcelánového nádobí na craft, neb nádobí je těžké a některé lokace by např. vyžadovaly čtyřkolku jen na zavezení zmiňovaného craftu, navíc se při převozech porcelán často rozbíjí. Z bezpečnostních důvodů se brání dávat štábu „tůklé“ či škráblé talíře a tak poškozené kusy vyřazuje.

Za ideálních podmínek by pořídil autobus, vlek či minimálně stan s myčkou a sušičkou, kde by měl jeden člověk na starosti pouze obsluhu omyvatelného nádobí. Odhaduje, že nejlevnější varianta vleku by mohla stát zhruba 5 000 Kč /

den a člověk navíc by vyšel na 2 000 Kč / den. Ze své zkušenosti jeden člen štábu průměrně denně použije 4-5 kelímků, 2 příbory, 2-3 kelímky na kávu, a 1-2 misky na polévku či salát. Tyto počty by se rovnaly použití porcelánového nádobí a i jeho objemu, než se použité nádobí sesbírá, umyje a vysuší, leckdy se nestihne vrátit do oběhu. Zdůrazňuje, že při používání nejednorázového nádobí roste spotřeba vody.

Kompostovatelné nádobí je pro něj otázkou sama pro sebe, neb ne všechny výrobky u nás dostupné jsou 100% kompostovatelné a některé se roztékají při vyšších venkovních teplotách. Jejich pořízení je nákladné - např. dvoudílný menubox z polystyrenu stojí 2,92 Kč, oproti tomu kompostovatelný z cukrové třtiny stojí 4,96 Kč, plastový kelímek na kávu 180ml 0,53 Kč a 200 ml kompostovatelný z celulózy vyjde na 1,52 Kč za kus.

Tomáš Hušek zajišťuje pro audiovizuální produkce autodopravu. Rád by pořídil elektroauta, ale jejich pořízení je dle něj tak nákladné, že by musel zvýšit denní nájem za řidiče s autem. Předpokládá, že by o jeho služby díky vyšší ceně klesl zájem. Jeho řidiči jezdí výhradně s vozy značky Mercedes, která elektro auta vyvíjí. Podle Huška je v Čechách v elektro úpravě dostupný pouze model Vito, který patří mezi ty méně luxusní modely. Model E-Vito je v základní výbavě o 1 000 000 Kč dražší než jeho srovnatelný model s dieselovým motorem a má dojezd pouze 100 kilometrů, což je pro účely natáčení neefektivní. Mercedes připravuje uvedení modelu Vito EQV, u kterého je předpokládán dojezd 200 - 400 kilometrů, což Huškovi přijde pro např. natáčení v Praze dostačující. Podle dostupných informací bude pořízení modelu EQV obdobně finančně nákladné jako jeho předchůdce E-Vito, a tak Tomáš Hušek jeho pořízení zatím neplánuje.

Souhlasí se zaváděním „no idling policy“, ovšem soucítí s řidiči, kterým je v nenastartovaných autech v zimních měsících chladno. Navrhuje, aby si několik řidičů sedlo do jednoho auta a nechali nastartovaný pouze tento vůz.

7.4. Finanční náročnost

Některá opatření produkci nestojí žádné peníze a může ušetřit bez vstupních nákladů. Například může zavést omezení tisknutí a povinnost tisknout oboustranně a černobíle. Nařízení „switch off policy“ ušetří nemalé náklady na elektřinu a totéž je i u zákazu puštěných motorů aut při stání. V tomto směru produkce reálně neušetří, neb řidiči fakturují benzín dle ujetých kilometrů, ale šetrnější krok vůči přírodě to je.

Z hlediska stravování se může zdát, že pořízení ekologického nádobí je nákladná věc. V tabulkách níže lze vidět, že při kombinovaném pojetí, tedy při kombinaci kompostovatelného nádobí a vymyvatelných lahví a kelímků, může produkce náklady snížit.

V případě, že se produkce rozhodne nakoupit štábu vlastní lahve a termohrnky vyjde při počtu štábu cca 150 lidí tento nákup na zhruba 65 500 Kč. Ceny

odhaduji z průměrně dostupných a používaných výrobků a udávám příklad i rozpadu ceny na jeden či sedm natáčecích dnů.

jednorázové náklady na omyvatelné nádoby			
	cena/ks	počet ks	cena celkem
termohrněk 300ml	350 CZK	150	52500 CZK
láhev na vodu 500ml	65 CZK	200	13000 CZK
		celkem náklady za omyvatelné nádoby	65500 CZK
		cena / 1 ND	1310 CZK
		cena / 7 ND	9357 CZK

Příklad 1: Na modelovém příkladu natáčení, které by mělo 50 natáčecích dnů s průměrným počtem štábu 150 lidí demonstruji, na kolik by vyšly náklady na plastové jednorázové nádoby. V takovém případě je mou hypotézou, že stravování funguje „v běžném provozu“ a nesnaží se minimalizovat spotřebu jednorázových produktů, tedy že porcelánové nádoby a nerezové příbory jsou používány pouze během oběda. V tomto případě nedošlo k zakoupení nádob pro členy štábu. Do rozpočtu zahrnuji i nákup malých vod v plastu. Vycházím z cen dostupných produktů z řetězce MARKO, kde běžně cateringy nakupují a počítám s průměrným počtem spotřeby jednotlivých výrobků na osobu. Používání plastového nádobí a voda v plastové lahvi by na jednom natáčecím dni vyšlo na 3 975 Kč.

Příklad 1: neudržitelný plac, náklady na jednorázové plastové nádoby + voda v plastu						
	spotřeba osoba/den	cena/ks	cena/den	počet ND	počet osob	cena celkem/den
kelímeček 180ml na kávu	3	0,53 CZK	1,59 CZK	50	150	11925 CZK
kelímeček 480ml	5	0,80 CZK	4,00 CZK	50	150	30000 CZK
lžíce	2	0,28 CZK	0,56 CZK	50	150	4200 CZK
nůž	2	0,28 CZK	0,56 CZK	50	150	4200 CZK
vidlička	2	0,28 CZK	0,56 CZK	50	150	4200 CZK
lžička	2	0,15 CZK	0,30 CZK	50	150	2250 CZK
miska 500ml	2	1,49 CZK	2,98 CZK	50	150	22350 CZK
talíř 20,5 cm	2	0,86 CZK	1,72 CZK	50	150	12900 CZK
dvoudílný menubox	0,25	2,92 CZK	0,73 CZK	50	150	5475 CZK
voda críaline 0.5	3	4,50 CZK	13,50 CZK	50	150	101250 CZK
					cena celkem	198750 CZK
					cena / 1 ND	3975 CZK
					cena / 7 ND	27825 CZK

Příklad 2: Na příkladu ekologičtějšího natáčení, které se saší omezovat jednorázovou spotřebu nádobí a plastu alternují např. cukrovou třtinou, ukazují, kolik financí by bylo potřeba na zajištění takového stravování. Cena za nákup vod v plastu je nahrazena pořizovací cenou 3 kusů zásobníků na vodu a doplňovatelných barelů. V tomto případě neberu v potaz spotřebu vody, která je do barelů čepována. Spotřeba kelímků i příborů je menší, neb jsou nahrazeny

lahvemi či nerezovými přibory, počítám i s menším počtem talířů, neb by se alternovaly porcelánem. Cenu za porcelán také neuvádím, neb ho považuji za standardní vybavení cateringu. Přestože člen štábu dostane svou vlastní lahev, minimální spotřeba kelímků zůstává, neboť ji může zapomenout doma, na place či ji z jiného důvodu nemá u sebe. Nerezové přibory většinou catering nabízí po celý den pod podmínkou, že ztracené kusy produkce zaplatí. Kompostovatelné nádoby, pořízení zásobníků na vodu a nádob pro štáb by v tomto případě vyšly na 3 826 Kč na jeden natáčecí den.

Přestože je kompostovatelné nádobí dražší, vychází natáčecí den o něco málo levněji, a to zejména proto, že se u kombinovaného způsobu (Příklad 2) značně redukuje počet jednorázových kelímků a přiborů a na jednu čtvrtinu se dostává celková částka vynaložená na vodu pro štáb. Nákladnou položkou u Příkladu 2 je vstupní investice pořízení omyvatelných nádob.

Příklad 2: náklady na jednorázové eko nádobí při kombinaci se zakopeným omyvatelných nádobím + zásobníky na vodu						
	spotřeba osoba/den	cena/ks	cena/den	počet ND	počet osob	cena celkem/den
kelímek 200ml na kávu z cukrové třtiny	1	1,52 CZK	1,52 CZK	50	75	5700 CZK
kelímek 400ml z cukrové třtiny	2	2,50 CZK	5,00 CZK	50	75	18750 CZK
lžice ze škrobu	0,25	1,18 CZK	0,30 CZK	50	150	2213 CZK
nůž ze škrobu	0,25	1,18 CZK	0,30 CZK	50	150	2213 CZK
vidlička ze škrobu	0,25	1,18 CZK	0,30 CZK	50	150	2213 CZK
lžička ze škrobu	0,25	0,88 CZK	0,22 CZK	50	150	1650 CZK
miska 500ml z cukrové třtiny	2	3,51 CZK	7,02 CZK	50	150	52650 CZK
talíř 23cm z cukrové třtiny	0,25	2,52 CZK	0,63 CZK	50	75	2363 CZK
menubox z cukrové třtiny	0,25	4,30 CZK	1,08 CZK	50	150	8063 CZK
nevrácení přiborů či rozbití porcelánového nádobí		paušál	100 CZK	50		5000 CZK
pořízení 3ks výdajníků na vodu + 10 doplňovatelných barelů		paušál	25000 CZK			25000 CZK
nákup termohrnků + lahví		paušál	65500 CZK			65500 CZK
					cena celkem	191313 CZK
					cena / 1 ND	3826 CZK
					cena / 7 ND	26784 CZK

Pro přehledné shrnutí přikládám tabulku, která porovnává výsledné částky Příkladu 1 a Příkladu 2. Přidávám i výsledek modelové situace, kdy by se produkce rozhodla nenakoupit štábu lahve a termohrnky a neomezovala by využívání jednorázového nádobí, pouze by plast nahradila kompostovatelnými výrobky a pořídila zásobníky na vodu. Varianta Příkladu 2 s nutností nákupu lahví a hrnků přesto vychází levněji, než konzumace čistě z ekologicky udržitelných jednorázových výrobků.

porování			
	1 ND	7 ND	50 ND
Příklad 1: pouze jednorázové neeko	3975 CZK	27825 CZK	198750 CZK
Příklad 2: kombinované eko s lahví + termohrnkem	3826 CZK	26784 CZK	191313 CZK
pouze jednorázové eko	4534 CZK	31735 CZK	226675 CZK

Při běžných opatřeních, která se v ČR v rámci udržitelnějšího natáčení dobrovolně dodržují, vychází náklady na eko set na zhruba 15 000 Kč / natáčecí den. Tato částka zahrnuje zejména průměrné zajištění zázemí včetně ekologické likvidace s certifikací a práci green managera, který má obvykle denní nasazení honorované 3 500 Kč. Honorář green stewarda se liší podle náročnosti projektu, denní honorář se může pohybovat v rozmezí 3 500 - 5 000 Kč / den. Cateringu se obvykle přidává 20 Kč na osobu za kompenzaci nákupu kompostovatelného nádobí. Odhadovaná denní sazba na eko set by byla ovlivněna i rozhodnutím zda zakoupit štábu omyvatelné lahve či ne.

8. Case Study - Zátopek

8.1. Úvod

Film *Zátopek* vzniká v produkci Lucky Man Film, režisérem je David Ondříček, spolu s Kryštofem Muchou jsou zároveň producenty filmu. *Zátopek* se natáčel ve třech blocích během roku 2019, a to v dubnu, během srpna a září a v říjnu, celkem bylo 48 natáčecích dnů. Premiéra filmu je plánovaná na léto 2021.

Lokace jsme měli zejména mimopražské, natáčeli jsme v Brně, na Lipně, Seči, ve Zlíně, Kunovicích, Březnici, Lounech či na Slovensku v Nové Lehotě a v Bratislavě.

Na filmu jsem pracovala jako vedoucí produkce a spolu s výkonnou producentkou Dariou Špačkovou jsme chtěly natáčení pojmout více ekologicky, zejména proto, že se největší počet natáčecích dní realizoval v létě a bylo nám jasné, že v letních měsících se během jediného natáčecího dne zbytečně spotřebují stovky kelímků, tomu jsme chtěly zamezit. Zároveň jsem byla zvyklá z reklamních natáčení věnovat pozornost třídění a vymyvatelné lahve na vodu jsem vnímala jako běžnou praxi.

Na úvod musím zmínit, že pokud ekologické snažení vzniká v amatérských podmínkách, je nutné základní nadšení všech zúčastněných. Rozhodne-li se někdo nastavený systém bojkotovat, je možné, že se snaha o zelený plac zhroutlí. Film měl na české poměry poměrně vysoký rozpočet - 100 milionů korun, nicméně na green filming nebyly alokovány žádné peníze, žádný grant ani fond nebyl v průběhu příprav dostupný. Proto tvrdím, že naše ekologické snažení bylo vedeno amatérsky, low-budgetově.

Paradoxně jsme byli oproti filmům s malým rozpočtem v nevýhodě, a to zejména tím, že nás ve štábu na place bylo hodně. Jsem si jistá, že v malém štábu, který je více flexibilní, je snazší zelené natáčení realizovat a důsledně průběh uhlídat.

Zásadní pro nás byla spolupráce s cateringem. Během natáčení se nám vystřídali tři různé cateringové firmy a to BBC Catering (Jiří Černík), Georgies (Jiří Novotný a Martin Stránský) a Oldies (Radek Valenta). Všechny tři subjekty nám byly nakloněny, někteří více, někteří méně, ale snažili jsme se nalézt společnou cestu i bez výrazných vícenákladů, které by nebylo z čeho pokrýt.

Naprostá většina štábu měla z našeho záměru radost a byli nám svým konáním nápomocni. Během natáčení jsem se nesetkala, až na výjimky, s nesouhlasem či bojkotem.

Myslím, že v naší situaci bylo nutné si stanovit, jaké věci se dají pojmout ekologicky téměř bez nákladů, jaké s minimálními náklady a zejména jak naše snažení ovlivní průběh natáčení a případně i film samotný.

8.2. Před natáčením

Před samotným natáčením jsem se snažila sehnat grant, který by nám pokryl náklady vzniklé s ekologickým natáčením, a to najmutí green managera, nakoupení termosek / lahví pro štáb, zaplacení alespoň jednoho člověka navíc v cateringu, pronajmutí myček, speciálního mycího autobusu či nádoby na tříděný odpad a likvidaci odpadu. Bohužel žádný takovýto grant v době příprav filmu dostupný nebyl, žádný takový dostupný není ani v době, kdy tato práce vzniká.

Obrátila jsem se tedy na Ministerstvo životního prostředí (MŽP) s dotazem, jestli by mi dokázali nějak pomoci. Dostala jsem odpověď, kterou jsem tak trochu čekala, žádné dotace např. na nahrazení jednorázového plastu nejsou.

Z MŽP mi nedoporučili používat bioplast či papírové kelímky. Bohužel tyto materiály obsahují mikroplasty, plastové nanovlákná, které je nutné vyhazovat do směsi, nejsou kompostovatelné (jak výrobci deklarují). Pokud bychom se rozhodli zvolit jednorázové nádoby, doporučili mi plastové. Pokud jsou na place k dispozici tříděná popelnice, plastový kelímek člověk automaticky vyhodí do žluté popelnice a dá se tedy zrecyklovat. Papírové kelímky obsahují také vrstvu mikroplastu, takže je do modré papírové popelnice vyhodit nelze a jejich pořízení mi bylo nedoporučeno.

Pro první část natáčení, kde jsme měli naplánováno šest natáčecích dní, jsme se rozhodli na radu ministerstva odpad na place třídít.

Oslovila jsem firmy AVG a Marius Pedersen, zda by s námi chtěli barterově spolupracovat. Obě firmy zajišťují jak zavážení popelnic a kontejnerů, tak následnou likvidaci a recyklaci odpadu. Z firmy AVG se mi nikdo neozval, Marius Pedersen nepřistoupili na barter, nicméně zaměstnanec pan Jan Baláž nám pomohl detailně vymyslet systém zavážení popelnic, odvozu odpadu a jeho likvidaci pro každou lokaci zvlášť. Jak jsem zmiňovala výše, pokud na ekologické pojetí nejsou finance, je pro jeho průběh důležité nadšení spolupracujících lidí a pan Baláž nám tímto velmi vyšel vstříc. Překvapilo mě, že po detailním rozplánování finančně vyjde zavážení popelnic a odvozu odpadu dost podobně jako zavezení směsného kontejneru - obojí průměrně vychází na cca 3 000 Kč / lokace.

Z MŽP mě odkázali na firmy, které zajišťují různým typům akcí vymyvateľné kelímky. Obrátila jsem se na firmu NickNack. Tato společnost byla spoluprací nakloněna. Shodou náhod jsme společně zjistili, že pražský hudební Metronome festival, který má s Lucky Man Films dobré vztahy, má ve skladech NickNack stovky vyřazených kelímků. V roce 2019 totiž festival měnil pivovar a ve skladech zůstaly stovky kelímků se starým potištěním. Na základě dohody nám jich 1000 kusů věnovali. S firmou NickNack jsme ještě diskutovali možnost, že by nám zapůjčili či darovali špatně potištěné kusy z různých jiných akcí, ale nakonec se ukázalo, že kelímky z Metronomu (příloha C) budou nejjednodušší variantou.

Po natáčení nám z výše zmíněných 1 000 kusů zbylo necelých 200. Štáb neúmyslně kelímky nechával ležet na místech, kde jsme je přehlédli i při úklidu, často končily v odpadkových koších či se zapomněly na lokacích při hromadných přejezdech.

Zároveň jsme pro štáb nakoupili před prvním natáčecím blokem 80 lahví z tvrdého plastu (příloha C), které jsou vhodné jak pro studené, tak horké nápoje. Na všechny lahve jsme nalepili pásku a tu si pak jednotliví členové štábu podepsali. Vzhledem k tomu, že natáčení bylo rozděleno do tří bloků, museli jsme před každým blokem lahve dokupovat, celkem jsme koupili 250 kusů lahví, při ceně 50 Kč / kus jsme za ně celkově utratili 12 500 Kč.

Před samotným natáčením jsme poslali hromadný e-mail štábu s prosbou, aby nám byli nápomocni při snaze redukovat jednorázový odpad, nutný odpad tříditi a poprosili jsme, zda by si mohli s sebou na plac vzít své termosky, termo hrnky či lahve na vodu.

8.3. Třídění na place

V prvním bloku natáčení jsme se rozhodli tříditi. Díky firmě Marius Pedersen jsme měli všechny lokace pokryté jak závozem kontejnerů / popelnic, tak odvozem a následnou likvidací odpadu. Protože byla logistika promyšlená pro každou lokaci individuálně, dostali jsme se na podobnou cenu, jako kdybychom netřídili a měli pronajatý pouze kontejner na směsný odpad.

Do třídění jsme zapojili nejen štáb na place samotného natáčení, ale také jsme se domluvili s mistrem stavby a vedoucím výpravy, aby i v přípravách tj. při zařizování lokací také třídili.

Bohužel jsme zjistili, že štáb není schopný odpadky tříditi, respektive správně tříditi. Překvapující pro mě je, že doma třídí snad téměř každá domácnost a na place se tato schopnost z lidí zázračně vytrácí. I přes e-mailový briefing, kam patří každý jednotlivý kus, např. papírový kelímek (do směsi), mastné plastové nádoby (do směsi) aj. štáb nebyl schopný využít odpadkové koše správně, viz fotodokumentace v příloze (příloha D). Jediné řešení by snad bylo, aby u každého odpadkového koše stál pověřený člověk a instruoval lidi, kam jaké nádoby patří a to v našich silách nebylo.

Museli jsme se zamyslet nad tím, co je vlastně na place, zejména v cateringu, možné vytríditi. Většina nádobí je po jídle špinavá či mastná a takové nádoby do tříděného odpadu nepatří, ba naopak. Pokud se do koše dostanou, mohou znehodnotit celý zbytek správně vytríděného koše. Papírové nádoby obsahuje zase povoskovanou vrstvu, která možnost recyklace vylučuje.

Došla jsem tedy k závěru, že pokud chceme být ekologičtí, třídění v našem případě nebylo efektivní a musíme eliminovat odpadky jako takové, tzn. co nejvíce se vyhnout jednorázovému nádobí.

Není-li na place pověřená osoba (green manager), zjistili jsme, že není v našich silách důslednost třídění uhlídat. Nepodařilo se nám ani redukovat odpad či třídít v přípravách lokací. Není to takový problém při nenáročných úpravách, které se dějí den před natáčením. Bohužel při náročných a dlouhých přípravách, v některých případech byly i několika týdenní, jsme nebyli schopni celý proces dozorovat a dohlížet tak na naplňování našich ekologických proseb.

V produkčním karavanu jsme si ponechali koš na papír a na kávové Nespresso kapsle. Tříděné odpadkové koše jsme ale z placu a z cateringu stáhli, neb jsme dospěli k názoru, že jsou pouze matoucí a ve chvíli, kdy se jednorázovému nádobí budeme vyhýbat, budou i zbytečné.

8.4. Catering

Naše zadání pro catering bylo redukovat počet jednorázového nádobí, co nejvíce využívat omyvatelné. Mít k dispozici fontány na vodu v cateringovém stanu (štáb i komparz), v craftovém stanu (štáb i komparz), na place, v kostyméreně. Nevýhoda fontán byla, že ty naše vždy potřebovaly být napojené na elektřinu. Ve chvíli, kdy jsme točili v lese, v parku či jsme potřebovali být mobilní, fontána nám nemohla být k dispozici. Pro náročnější lokace jsme byli nuceni používat plastové lahve.

Snažili jsme se co nejvíce omezit používání jakýchkoliv jednorázových kelímků, používali jsme zejména výše zmíněné NickNack omyvatelné. Daly se použít jak na studený nápoj, tak na horký, případně na polévku, nicméně záleží na přístupu cateringu a na jejich možnostech umývání. Během natáčení jsme narazili na poměrně úsměvné zádrhely, např. kelímky nebyly vhodné na mastné polívky (zelňačka) - mastnota i vůně nešly jednoduše smýt a kelímek se tak téměř znehodnotil.

Na lokacích, kde jsme měli zavážené snídaně, popř. snídani servírovanou z craftového auta, nebylo možné používat omyvatelné kelímky. Když na lokaci nebyla zaparkovaná kuchyň, nešlo kelímky omývat, do malého auta s jídlem by se nevešly a špatně by se převážely i ty špinavé. Na lokacích s menším štábem jsme tedy používali kelímky papírové. Ke konci každé směny jsme vymyvatelné kelímky alternovali papírovými. Kdybychom trvali na omyvatelných, znamenalo by to přesčasové hodiny pro catering, který by je po skončení natáčení musel ještě omývat a sušit. Vzhledem k tomu, že by nám každý den vznikaly značné vícenáklady, přistoupili jsme na variantu papírových kelímků.

System omyvatelného nádobí ovšem naráží na ryze praktické problémy, které zapříčinil náš nedostatek financí. Pokud bychom chtěli například snídat z porcelánového nádobí, catering v základním počtu osob (6-8 podle počtu komparzu) není schopný veškeré použité nádobí omýt, aby bylo připravené na obědy. Mezi snídaní a obědem se připravuje craftové jídlo, jeden pověřený člověk se o craft stará, je nutné hlídat a doplňovat fontány, vaří se oběd, omývají se

kelímky a už není nikdo, kdo by se staral o porcelán. Nehledě na to, že v kuchyni už ani není místo, kde by veškeré nádobí a kelímky mohly schnout a vůbec kde by se mohlo omyvatelné nádobí skladovat. Pokud bychom opravdu stáli o ryze porcelánové servírování, bylo by nutné pronajmout ještě nějaký "mycí" truck či autobus se speciální obsluhou, která by se starala jen o mytí a sušení. V tomto autobuse by se také nádobí dalo převážet, není však tak skladné jako plastové a krabice s nimi jsou náročné na prostor.

Štáb se omyvatelné kelímky naučil velmi rychle používat, ale přistupovali k nim jako k těm jednorázovým, jednou se napili a odložili ho do připraveného koše na omytí. Po konzultaci s cateringem jsme štáb poprosili, aby kelímky využívali po celý den, pokud to bude možné. Jednorázovým pitím jsme se totiž dostávali do podobné situace jako s porcelánem, nebyl kdo by je omýval a nebylo místo, kde by mohly schnout. Během běžného natáčecího dne jsme použili 500 - 600ks kelímků. Pro představu kolik místa zabere jejich schnutí (nejdou příliš dobře utřít), přikládám v příloze (příloha E) fotografii z kanceláře, kde jsem se snažila vymýt a nechat oschnout cca 75 kelímků.

Vzhledem k tomu, že jsme natáčeli zejména v letních měsících, byly dlouhé dny a tedy dlouhé světlo, nemuseli jsme dělat tzv „frenchky“ - průběžné obědy. Během průběžných obědů se dává jídlo do krabiček, tomu jsme se téměř vyhnuli, každý den se takto servírovalo pouze pár jídel a téměř vždy do neplastových krabiček.

Poměrně úsměvnou debatu vždy otevřou ekologické příbory. Jednou možností jsou dřevěné příbory. S vidličkou ani nožem nemá nikdo problém, ovšem lžíce je tak placatá, že se s ní nedá nic nabrat. Dřevěné příbory jsme tedy na základě stížností vyřadili. Pokud to šlo, používali jsme klasické nerezové, popřípadě bioplastové. Štáb je naučený jednorázové příbory po použití vyhazovat (nejednali se o čas oběda), a tak má catering často strach, že o nerezové příbory přijdou, dají-li se na craft. Po nejnáročnějším (letním) bloku, kdy jsme měli 25 natáčecích dnů, dělali Georgies inventuru příborů a chybělo 74 lžic (z původních 250 kusů), 50 vidliček (původně 202 kusů) a 29 nožů (z 200 kusů). Tyto ztracené či vyhozené jsme museli zaplatit, ale částka 2 928 Kč za doplatek mi nepřijde o nic horší, než stejnou, ne-li vyšší sumu zaplatit za nákup plastových příborů.

Snažili jsme se neplýtvat jídlem. Předejít velkým zbytkům jídla, zejména z oběda, není tak těžké. Vyžaduje to ovšem důslednou přípravu zejména v co nejpřesnějším spočítání štábu, neb se počet jídel objednává den dopředu. Téměř vždy jsme byli schopni nahlásit přesný počet strážníků s maximální nepřesností 5 osob.

8.5. Komparz

Musím přiznat, že za celé natáčení jsme nebyli schopni vymyslet, jak ekologicky pojmout davové komparzní scény. Nejvíce jsme jich točili v srpnu a v září v Brně na stadionu Za Lužánkami. Komparzisté seděli na ochozech stadionu a kromě pauzy na oběd nemohli příliš ze záběru odcházet. Nešlo zastavit natáčení na půl

hodiny, aby si šlo tři sta komparzistů k fontáně natočit vodu do omyvatelného kelímku či vlastní lahve. Pitný režim komparzu jsme řešili buď plastovými lahvemi, což je bohužel nejefektivnější řešení, neb je to nejrychlejší způsob, jak komparzisty během záběrů osvěžit. Druhá varianta zabrala více času v přípravě a musely se jí věnovat dva koordinátoři, nalévání vody z barelu do předem připravených kelímků, které donesli komparzistům v přepravekách.

Komparzisté si nemohou ve většině případů přinést vlastní lahev a tu si během natáčení doplňovat. Komparzista v dobovém filmu ji nemůže mít během natáčení v ruce. V případě, že by si ji přímo na place měl kam schovat, aby nebyla vidět, narazíme na dva jiné problémy. V první řadě by museli opět koordinátoři celý den sbírat a doplňovat lahve, a to zabere spoustu času. V druhé řadě při velkých komparzních scénách rozdávání lahví podle jmen také není nejrychlejší a takto nelze natáčení zdržovat.

V úvahu z podobných důvodů nepřípadala ani varianta, že bychom pro komparz nakoupili stejné lahve jako používal štáb. Koordinátoři by je nestihli v krátkém časovém úseku podle jmen rozdat a zase vybrat, nákupní cena by při počtu komparzu byla vysoká (kus á 50 Kč x 300 = 15 000 Kč / natáčecí den) a domnívám se, že by je komparzisté nevrátili a i kdyby, catering by je nestihl umýt či by je opět neměl kde sušit či uskladnit. Ze stejného důvodu jsme zavrhl i možnost rozdávání omyvatelných kelímků. Bylo by jich potřeba na den cca 1 500 kusů, nebylo kde je omývat ani sušit. Jejich uskladnění by také bylo v našem nastavení nemožné.

8.6. Doprava

Přestože jsme točili zejména na mimopražských lokacích, dařilo se nám redukovat počet produkčních aut a často i aut štábních. Po Praze nebylo výjimkou, že někteří členové štábu jezdili do práce na kole - aniž by to byl náš apel. Během celého natáčení proběhlo zhruba 160 cest vlakem, respektive jsme štábu 160 jízdenek proplatili. Výhodou bylo, že města, u kterých jsme točili, měla dobré vlakové spojení s Prahou a to konkrétně Brno, Zlín, České Budějovice či Pardubice. Cestování vlakem bylo pozitivně přijímané departmenty, které nemusely převážet techniku či z jiných důvodů jet autem. Nezaznamenali jsme nesouhlas s takovým způsobem dopravy ani od herců.

Počítám, že 160 jízdenek znamená pro 80 členů štábu cestu z domova a zpět. Přeprava na lokaci a zpět do Prahy vyšla pro těchto 80 lidí na zhruba 45 000 Kč. Pro srovnání, kdybych uvažovala, že by těchto 80 osob bylo dopraveno tam i zpět autem, bylo by to zhruba 20 cest, počítám-li obsazenost auta na 4 osoby a při zprůměrování vzdálenosti lokací od Prahy by tyto cesty vyšly na zhruba 100 000 Kč.

Jednu z nejnáročnějších částí filmu jsme měli v Brně na Stadionu Za Lužánkami. V nejvytíženějších dnech čítal štáb okolo 200 osob, přesto jsme dopravu zvládli pouze se čtyřmi produkčními karavelami.

8.7. Ubytování

Kde to lokace umožňovala, bydlelo se co nejbližší ní. V Brně nám naštěstí vyšlo vstříc Bobby Centrum, jež provozuje hotel asi 100 metrů od zmíněného Stadionu. Naprostou většinu štábu se nám tedy podařilo ubytovat přímo na lokaci, což výrazně snížilo náklady na dopravu, ale také na přesčasech. Ve Zlíně jsme také měli štěstí a celý štáb byl ubytován cca 200 metrů od ústřední lokace.

Ne každá lokalita dovolovala bydlení v naprosté blízkosti místa natáčení, ale vždy jsme se snažili ubytovávat štáb co nejbližší. Toto rozhodnutí šetřilo nejen přírodu, ale bylo i finančně výhodnější díky méně projetým kilometrům.

8.8. Kostýmy a rekvizity

Fakt, že film *Zátopek* je dobový, že se odehrává v několika časových rovinách minulého století, nám výrazně pomohl využívat fundusy, jak pro kostýmy, tak pro rekvizity. Sama povaha filmu nám zabraňovala kupovat nepoužité, nové věci. Některé kostýmy bylo třeba vyrobit, například tréninkové sportovní dresy pro olympijské týmy, neboť nebyly v našich požadovaných počtech dostupné ve fundusech.

Během příprav filmu byl dokonce zorganizován kostýmní výkup, kde se podařilo od lidí vykoupit mnoho dobových kostýmů, bot a doplňků.

8.9. Tisk

Během příprav filmu i samotného natáčení jsme se snažili o maximální omezení tisknutí. Scénář, který měl 227 stran, jsme vytiskli jen v nutných případech a členové štábu jej používali po celou dobu natáčení. Pokud došlo ke změně ve scénáři, tiskly se již jen nové pasáže, které nahradily stránky ve verzi starší.

Naprostá většina komunikace probíhala elektronicky, včetně posílání informací k natáčecím dnům, tj. dispozice, natáčecí plány aj. Pro produkční účely jsme používali služby Dropbox, neměli jsme tištěný šanon s veškerými informacemi. Denně jsme tiskli zhruba 30 kopií dispozic a 20 stránek obsahující texty scénáře na daný natáčecí den, které byly formátu A5 a šetřily tak papír.

Veškeré ostatní informační cedule, které jsou pro natáčení potřeba, jsme laminovali a využívali je tak opakovaně.

Bohužel jsme se nevyhnuli tisknutí smluv, komparzních listin a jiných dokumentů, které bylo potřeba podepisovat.

8.10. Závěr

Myslím, že za dané situace jsme pro udržitelnější natáčení udělali maximum, nicméně přiznávám, že jsme v některých ohledech úspěšní nebyli. Nedokázali

jsme ekologicky pojmout občerstvení pro komparzisty, protože nám situaci ztěžovala dobovost filmu, letní měsíce a také nedostatek financí. Lépe jsme mohli i dohlížet na třídění odpadu, což jsme v průběhu natáčení téměř vzdali. Nebylo v našich silách kontrolovat členy štábu, zda vyhazují odpadky do správných košů a myslím, že tento problém by se dal vyřešit přítomností green managera, který by na to dohlížel. Podařilo se nám ovšem eliminovat jednorázové nádoby a naučit štáb používat lahve na vodu, což vzhledem k letním měsícům, kdy velká část natáčení probíhala, ušetřilo spoustu zbytečných kelímků.

Podařilo se nám redukovat automobilovou dopravu, zejména za úspěch považuji, že se nám to dařilo i během exteriérových dnů mimo Prahu.

Kdybychom měli na udržitelnost alokované peníze, určitě bych najala green managera, který by ideálně pracoval částečně už během příprav filmu. S předstihem by komunikoval s jednotlivými departmenty o ekologických možnostech a dohlížel by například na stavbu a přípravné rekvizitáře, že i mimo natáčecí dny třídí odpad, zbytečně nesvítí aj.

Takový člověk by nám pomohl sestavit udržitelný plán ještě před natáčením a během natáčení by kontroloval, že ho jednotlivé složky dodržují. Pomohl by nám vymyslet, jak občerstvovat komparz a myslím, že by mohl i motivovat členy štábu k pečlivému třídění.

Kdybychom měli finance, bývala bych ulehčila práci cateringu a najala člověka navíc, který by omýval a sušil nádoby. Popřípadě bychom pronajali autobus, který by měl dostatek místa na přepravu porcelánového nádobí a byly by v něm myčky a sušičky. Bývala bych zvažila, zda by bylo možné pro některé lokace zvolit stravování v místních jídelnách či restauracích, namísto najímání si filmového cateringu. Popřípadě bych motivovala náš catering k nákupu zejména sezónních lokálních potravin, ideálně v bio kvalitě či s fair-trade certifikací.

Přestože bychom pravděpodobně zelenou certifikaci nezískali, myslím, že jsme s takto velkým natáčením něco pro přírodu udělali. Domnívám se, že bez předchozích zkušeností s filmovou udržitelností a bez peněz na ni alokovaných, jsme udělali maximum, co bylo v našich silách.

9. Covid a ekologie

Aktuální opatření spojená s pandemií Covid-19 v určitých ohledech jdou proti zásadám ekologického placu.

Běžnou praxí je v dnešní době podepisování prohlášení o bezinfekčnosti od každého člena štábu, v němž prohlašuje, že se neseťkal v posledních dnech s nikým, kdo by byl pozitivně testován na virus a stvrzuje, že sám u sebe nepozoruje žádné průvodní příznaky nemoci. Některé produkce využívají pro stvrzení prohlášení elektronické formuláře, naprostá většina firem ale tyto formuláře tiskne. Na několikadenním reklamním natáčení to může být 150-200 vytištěných kopií.

Každému člověku, co na plac přijde, je změřena teplota. O „covid rules“ dané produkce jsou zpravidla lidé informováni několik dní před natáčením. Servisní produkce mají tvrdší vstupní opatření a dělají testy členům štábu zpravidla 4 dny před natáčením, některé dlouhé projekty testují ovšem i několik týdnů před počátkem, a to dokonce i několikrát týdně.

Opatření na natáčení se liší individuálně od jednotlivých projektů a jednotlivých produkcí. Obecně se dodržuje nošení roušek v interiérech, některé produkce vyžadují jejich nošení i v exteriérech a je doporučováno dodržovat bezpečné vzdálenosti od ostatních, což je v případě natáčení ne vždy možné.

Pro správné používání jednorázové ústenky je potřeba ji po čtyřech hodinách měnit, což při dvanáctihodinovém pracovním dnu znamená čtyři ústenky na osobu. Průměrně je např. na reklamních placech 80 členů štábu, ne všichni jsou na place, počítám tedy, že se rouška mění cca 50 lidem, což v součtu dělá 200 použitých ústenek denně. Takový odpad recyklovat nelze a končí ve směsném odpadu. Obdobně je tomu tak s jednorázovými rukavicemi.

Catering je také pojímán jednotlivými firmami individuálně. Servisní produkce zkouší systém, který má být ten nejhygieničtější a zavedly elektronické objednávky jídel předem. Takto objednané jídlo poté lidé dostanou zabaleno v krabici, která v nejlepším případě končí v koši na ni určeném. Tento systém se může zdát neekologický, ale dává cateringu možnost jídlo vařit kdekoliv a na lokaci již nemusí být přítomna kuchyně a pro účely vaření a mytí ani voda. Navíc se tak předchází zbytkům jídla, neb je jasně dané, kdo co bude jíst.

Podle hygienických norem by potenciálně kontaminované porcelánové nádoby nemělo přijít do stejné místnosti, kde se připravuje další jídlo, což na natáčení není dost možné zajistit, neb se umývá ve stejném autobusu. Proto některé produkce přistupují k oné zmíněné krabíčkové metodě. Nadbytečný odpad vzniká i jednotlivým balením příborů, byť jsou baleny často pouze do papírových sáčků.

Produkovala jsem několik natáčení po opětovném spuštění práce a relativně dobře se nám dařilo vyhýbat se změnám ohledně stravování. Zakázali jsme balit

jednotlivá jídla do obalů po jednom (ať už krabičky či sendviče). K výdeji jak jídla, tak craftu, byli vždy dedikováni členové cateringu a ty veškerá jídla vydávali, štáb si sám nic nenabíral. Pro zvýšení hygienických opatření toto vydávání probíhalo v rouškách, rukavicích a přes nainstalované plexisklo.

Mnoho produkcí se navrácí k používání plastových lahví, neboť se jim zřejmě zdají hygieničtější. Na natáčeních mnou navštívených byly ale vždy přítomny fontány, takové, kde se hrdlo lahve nedotýkalo podavače na vodu.

Šetrnost bohužel ustupuje hygienickým podmínkám v dopravě. Pro minimalizaci blízkých kontaktů mezi členy štábu je doporučováno jezdit do práce vlastním autem a v případě svozu produkčními vozy je omezován počet cestujících, často tedy velkou karavelou jezdí i pouze jen dva lidé.

Někteří zahraniční klienti nemohou či nechtějí do ČR přicestovat, a tak se jim obraz z monitorů či kamery streamuje přes cloudové úložiště. Většinou jsou na jedné obrazovce propojeni s českým štábem či kolegy, co v ČR jsou přes Zoom či obdobnou aplikaci a z druhého monitoru sledují to, co se na place pouští na monitorech.

George Kamiya z IEA mi pomohl odhadnout uhlíkovou stopu způsobenou streamováním dat z natáčení. Za předpokladu, že počítače klienta využívají průměrný zdroj elektriny, lze říct, že cloudový streaming je ekvivalentní k streamování Netflixu. To znamená, že 30 minut sledování Netflixu, stejně jako 30 minut sledování cloudového streamu, vyprodukuje zhruba 0,05 kg CO₂. Podle Kamiyai by tomu bylo obdobně i pro Zoom video hovor. Jsou-li u klienta připojeny dva monitory (cloud, Zoom) a jsou-li připojeni na obou monitorech po 10 hodin denně, vyprodukovaná uhlíková stopa způsobena tímto „remote natáčením“ by byla zhruba 2kg CO₂ za jeden natáčecí den. To je samozřejmě mnohem méně, než jakou stopu by zanechal přílet takového klienta do Prahy a zpět. V případě, že by byl klient z Londýna a letěl by do Prahy první třídou, byla by uhlíková stopa jeho zpátečního letu 1 tuna CO₂ (v případě ekonomické třídy pouze 434 kg CO₂). Za předpokladu, že by klient letěl z New Yorku, už by jeho cestování první třídou znamenalo 6,3 tun CO₂, ekonomickou třídou „pouze“ 2,1 tuny.

Pokud zahraniční klienti budou trvat na udržitelných placech, myslím, že je na místě, aby zvážili svou fyzickou účast na natáčeních, neb cestování letecky ekologicky šetrné rozhodně není. A právě koronavirová „krize“ může tuto možnost dobře otestovat. U Evropských servisních natáčení ovšem není novinkou, že produkce či klienti přijíždějí vlakem, jsou-li například z Berlína či Vídně, cestují vlakem dokonce raději než letecky.

10. Polemika

Termín greenwashing je znám už z 80. let minulého století a jeho definice je: Greenwashing je dezinformace šířená organizací za účelem prezentovat environmentálně zodpovědný veřejný obraz sama sebe. Přeneseně se tento termín dá použít i na spoustu audiovizuálních produkcí, které si v ČR říkají, že dodržují „eko plac“.

Někteří zahraniční klienti, kteří realizují natáčení v ČR, eko plac přímo vyžadují. Nechtějí žádné plastové obaly, jednorázové nádoby, zbytečné tisknutí aj. Nicméně uhlíkovou stopu, kterou vytvoří tým, že přicestují letecky, už v potaz neberou. V rámci svého vlastního komfortu si poté posílají například své řidiče pro jídlo, které rozhodně není přivezeno v eko obalu a samozřejmě se kvůli tomu projede spoustu zbytečných kilometrů. Komfort je nadřazený ekologii i co se týče jídla na place, většina zahraničních klientů má v oblibě různé snacky, které se kupují v nerecyklovatelných obalech aj. Jako klienti vyžadují po servisních produkcích udržitelnost, ale sami nedokážou či nechtějí dohlédnout následkům vlastního jednání či nedokážou slevit ze svého pohodlí.

Obecně považuji za zásadní, aby byl producent filmu ten, kdo udržitelnost iniciuje. Ve chvíli, kdy neusiluje o oficiální green certifikaci, je na něm, na kolik bude natáčení udržitelné, jaké departmenty prostoupí a zda ovlivní i dění před kamerou. Pokud na place není přítomen green manager, měl by jeho funkci částečně zastoupit někdo pověřený, kdo ekologické kroky správně promyslí a hlavně domyslí.

Přestože se některá rozhodnutí zdají být jasně ekologičtější cestou, ve svém důsledku můžou být ale naopak pro přírodu náročnější, či velmi nekomfortní pro filmový štáb.

Rozhodne-li producent či green manager pověřit catering, aby servírovali jídlo výhradně na porcelánovém nádobí a nevyužívali jednorázové nádoby, zdá se toto jako velmi ekologický krok. Pokud natáčení probíhá ve studiu, nevznikají většinou vedlejší problémy. Mimo studio ale pro catering vznikají i jiné problémy, než náročnější mytí nádobí. Při běžném provozu by po snídaních připravovali craft a věnovali se přípravě oběda, takto jim přibývá práce s mytím a sušením nádobí po snídani. Svou roli hraje i to, jak velký štáb na place je, neb při větších počtech je těžší velké množství porcelánového nádobí skladovat a je možné, že vznikne potřeba pronajmout další auto pouze pro skladování a přesun nádobí a v extrémním případě další autobus na mytí a sušení. Nehledě na to, že stoupá spotřeba vody, která je pro umývání nutná a ne každá lokace má vlastní zdroj vody a tudíž je potřeba vodu dovážet.

Jako další ne příliš efektivní rozhodnutí vnímám snahu omezit počet produkčních aut na natáčení. Ne vždy lze na natáčení využít vlakovou dopravu, ať už na lokaci vlak nejezdí či je nástup tak brzy, že by v danou hodinu pravděpodobně nejel. Ve

snaze snížit počet aut, a tím snížit uhlíkovou stopu, dochází k paradoxní situaci. Čím více usadí koordinátor do auta lidí, tím dříve budou lidé vstávat, neb auto bude o to delší dobu jezdit a nabírat lidi postupně. V takovou chvíli se často členové štábu rozhodnou, že raději přijedou svým vozem, a tak v důsledku snahy o snížení uhlíkové stopy z ježdění autem dosáhne produkce právě toho, že přijede více osobních aut, ve kterých jede pouze jeden člověk.

Z hlediska aut je ne vždy dobře možné svázat jednotlivé členy štábu společně. Různé departmenty mohou mít jiné nástupy a v mnohých případech není vhodné vozit lidi do práce příliš brzy, např. kvůli přesčasům. Domnívám se, že hercům, kteří mají již ve smlouvě zanesen požadavek na vlastního řidiče, není pro hladký průběh natáčení vhodné nabízet společný svoz se štábem.

Může se zdát, že udržitelnost by se měla týkat i zvukového departmentu a jako logický první krok je používání ekologických dobíjecích baterek. Ovšem tyto baterky se musí neustále vyměňovat či je musí zvukař vypínat. To ve snaze udržení plynulosti natáčení není vždy vhodné a v případě, že herci hrají ve složitých kostýmech, to ani není dost dobře možné.

V konečném důsledku si myslím, že aby filmový průmysl opravdu udržitelný byl, měli bychom se zamyslet i nad udržitelností distribuce. Digitalizace průmyslu byla nevědomě krokem k větší ekologičnosti. Pouze produkce filmového materiálu byla pro přírodu náročná, neb vyžadovala přírodní materiály, jako například stříbrno a čistou vodu. Digitální technologie má během svého života největší uhlíkovou stopu z výroby produktů, ale např. harddisky a karty se narozdíl od filmového materiálu dají používat znovu.

Není lehké vymyslet, jak udržitelnost zavést i do kin. Nicméně jak zmiňuje Kamayia ve své studii, streamování doma je mnohem ekologičtější způsob jak konzumovat AVD, než když se vydáme do kina autem. Pokud pojedeme autem do multiplexu v obchodním centru, zanechaná uhlíková stopa bude větší než ta vyprodukovaná streamingem.

Obchodní centra a kina příliš své uhlíkové stopy neuvádí, ale podle Briana Palmera může promítání dvouhodinového filmu stát za produkcí zhruba 7,5 kg CO₂.²¹ Toto číslo zahrnuje pouze promítání samotné, nebere v potaz vytápění, osvětlení a jiné aspekty provozu kina. Zároveň by se údaj dělil počtem diváků v kině, takže ve výsledku může být ekologičtější sledování filmu v kině. Pokud by se ovšem diváci rozhodli, že do kina každý z nich přijede vlastním autem a jeli by průměrně 8 km, zanechal by každý z nich za jednosměrnou cestu stopu o objemu 2 kilogramy CO₂.²²

²¹ PALMER, Brian. 2011. *Is it more eco-friendly to see movies in a theater or on DVD?* [online]. Slate [cit. 22.8.2020]. Dostupné z: <https://slate.com/technology/2011/06/is-it-more-earth-friendly-to-see-movies-in-a-theater-or-on-dvd.html>

²² *Tamtěž*

11. Závěr

Ve své práci jsem se věnovala počátkům udržitelného natáčení v Hollywoodu a v Evropě. Poukázala jsem na to, že Slovensko koná pro výzkum a aplikaci udržitelnosti v audiovizí více než Česká republika. Přestože se mezinárodní standardy udržitelného natáčení pozvolna dostávají i k nám, jejich adaptace v plné šíři je, dle mého názoru, omezena (ne)dostupností ekologických technologií a zejména pak finančními možnostmi jednotlivých audiovizuálních projektů.

Jako největší „brzdu“ udržitelného natáčení v ČR vnímám nedostatek finančních zdrojů, ze kterých by bylo možné ekologii na place pokrýt. Usuzuji tak nejen ze své zkušenosti, ale také na základě rozhovorů a debat se členy ostatních departmentů. V současné chvíli jsou veškeré ekologické tendence projevem dobré vůle zainteresovaných osob a ty náklady pokrývají sami. Nemohu souhlasit s tvrzením, že se ekologickým natáčením vždy zásadně ušetří. Z mého pohledu záleží individuálně na konkrétním typu projektu.

Ze zkušenosti Katariny Krnáčové ze slovenského natáčení filmu *Stand Up!* a Markéty Janečkové, která produkčně zajišťovala natáčení filmu *Krajina ve stínu*, je zřejmé, že pokud se rozhodneme praktikovat zásady green filmingu na menším natáčení, ušetřit lze snadněji. Ekologicky pojmout natáčení v malém štábu je jednodušší zejména v malých vstupních nákladech např. v pořízení lahví a termohrnků. V malém štábu lze také i bez green managera komunikovat s jednotlivými departmenty. Objem dekorací, rekvizit a kostýmů také není příliš velký a lze snadněji kontrolovat odkud se věci pořizují a jak se s nimi po natáčení nakládá. Malý štáb lze snadněji přepravovat, lze se na všem domlouvat individuálně a je-li nutné pořídit např. kompostovatelné nádoby, bambusové štětce, organické ubrousky či fair-trade potraviny, nevznikají velké vícenáklady, neb objem zakoupených věcí je malý.

Finanční zatěž vidím jako problém u velkých projektů. Objem veškeré práce je větší, departmentů je mnoho a jsou početnější. Je těžké práci v přípravách, na natáčení a při likvidaci monitorovat bez přítomnosti green managera a veškeré náklady na zakoupení ekologických produktů jsou úměrně tomu větší. Velké projekty často vyžadují např. náročnější svícení, a to v současné době není možné v ČR efektivně zajistit ekologicky. Udržitelně pojmout občerstvení komparzistů je také mimo reálné finanční možnosti projektů, neboť v současné době rozpočty nepočítají s ekologií a vícenáklady s ní spojené není z čeho hradit.

Ať už jde o projekt s velkým či malým rozpočtem, pro udržitelnost je klíčové zapojení všech členů štábu. České produkce se během první fáze zavádění ekologických pravidel potýkají zejména s problémem, že členové štábu nejsou schopni správně třídit odpad, což zapříčiňuje to, že jsou tříděné koše nenávratně znehodnoceny a třídiřný odpadu tento odpad nepřijmou.

Jako zásadní vnímám i zapojení ostatních departmentů k debatě o udržitelnosti, jejich praktická zkušenost se zaváděnými praktikami je pro efektivitu celého

procesu nepostradatelná. Bohužel se domnívám, že v současné době je spousta kroků konaných „na oko“, jen abychom mohli deklarovat, že jsme udržitelní. Fakt, že je spousta z takových kroků je kontraproduktivních, je často přehlížen.

Dokud nebudeme schopni naučit štáb správně třídit odpad, je podle MZP rozumnější používat nadále plastové nádoby, neb to jsou lidé zvyklí správně odkládat do plastových košů a vytvořený odpad je možné zrecyklovat. Nebudou-li dostupné výkonné solární agregáty, nemá smysl pořizovat několik malých, neb jsou absolutně neefektivní pro potřeby natáčení a navíc jejich finanční pořízení by se pohybovalo v několikamilionových částkách. Obdobně vnímám i rozhodnutí používat elektroauta, která jsou vhodná pouze pro natáčení, kde se příliš nejezdí. Točí-li se na vzdálených lokacích, či se během dne přejíždí, stává se jejich používání ne příliš smysluplné.

Myslím si, že by udržitelnost neměla zasahovat do dění před kamerou, a tak bych ze své pozice nerada vstupovala do scénáře, abych zajistila, že postavy jednají šetrně k přírodě či bych velmi nerada polemizovala o přepsání scénáře, aby např. neobsahoval noční scény, které jsou na svícení náročné. Netroufám si ani vstupovat do debaty s kameramanem a rozmlouvat mu svícení velkými lampami či architektovi přikazovat, jaké materiály má pro dekorace využívat. Z mého pohledu by dění před kamerou mělo zůstat rozhodnutím autorů a ekologie na natáčení by neměla být autorskému záměru nadřazená.

Domnívám se, že bychom měli k ekologickému natáčení přistupovat se zdravým selským rozumem a volit takové kroky, které jsou smysluplné a logické. Vynakládat statisícové či milionové částky na udržitelnost mi přijde v našich podmínkách jako nedozíravé rozhodnutí, vezmu-li v potaz, jak rychle se technologie mění a jak často by bylo potřeba zakoupené věci obměňovat.

Věřím, že spolupráce ČT, APA, SFKMG a FAMU může být prospěšná a doufám, že ze společného výzkumu vzejde řešení, jak a odkud udržitelnost při výrobě AVD financovat. V současné chvíli považuji za nereálné, aby nekoprodukční projekty efektivní udržitelnost zajistili ze svých finančních zdrojů. Jako možné vnímám i nastavení sankcí při nedodržování ekologických standardů. Sankce by mohl udělovat nejen SFKMG, ale také produkce samotné vůči jednotlivým složkám štábu.

12. Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

BAKER, Nancy Croft. 1996. Warner Bros.: Loony about waste reduction. *Environmental Management Today*. July-August 1996, Vol. 7, no. 3

California Integrated Waste Management Board. 2006. *Sustainability in the Motion Picture Industry*. University of California Los Angeles. UCLA, Institute of the Environmental

EKO-KOM. *Tisková zpráva: Češi stále na špičce v třídění odpadů v EU. Každý z nás vytřídil v roce 2019 do barevných popelnic přes 51 kilogramů odpadu*. Praha: EKO-KOM, 12.5.2020

Ostatní zdroje:

ADRIA, Vasil. *Lights, camera, compost!* [online]

Dostupné z: <https://www.corporateknights.com/channels/workplace/lights-camera-compost-14315004/>

CAMPBELL, Maeve. *How green in the movie industry?* [online]

Dostupné z: <https://www.euronews.com/living/2019/12/16/how-green-is-the-movie-industry>

COOMBES, Jo. *Towards a green film future: Sustainability and the production industry* [online].

Dostupné z: <https://www.thelocationguide.com/2017/12/towards-a-green-film-future-sustainability-and-the-global-production-industry/#>

GIRKOUT, Alexa. *'The Amazing Spider-Man 2' Honored for Environmental Efforts* [online]

Dostupné z: <https://www.hollywoodreporter.com/news/amazing-spider-man-2-honored-692925>

HOROVSKÁ, Rhiana. *Nejvíce ekologické země světa*. [online]

Dostupné z: <https://www.jenprocesovatele.cz/nejvice-ekologicke-zeme-sveta>

How big budget film 1917 achieved certification. [online]

Dostupné z: <https://wearealbert.org/2020/01/10/how-big-budget-film-1917-achieved-certification/>

KAMIYA, George. *The carbon footprint of streaming video: fact-checking the headlines* [online]

Dostupné z: <https://www.iea.org/commentaries/the-carbon-footprint-of-streaming-video-fact-checking-the-headlines>

PALMER, Brian. *Is it more eco-friendly to see movies in a theater or on DVD?* [online]

Dostupné z: <https://slate.com/technology/2011/06/is-it-more-earth-friendly-to-see-movies-in-a-theater-or-on-dvd.html>

Sustainability could play leading role in the film industry. [online]

Dostupné z: <https://www.greenproductionguide.com/sustainability-could-play-leading-role-in-the-film-industry/>

TAIEBAT, Morteza. *5 charts show how your household drives up global gas emissions* [online]

Dostupné z: <https://www.pbs.org/newshour/science/5-charts-show-how-your-household-drives-up-global-greenhouse-gas-emissions>

The girl with the green hand. [online]

Dostupné z: <https://greenfilmshooting.net/blog/en/2015/02/06/the-girl-with-the-green-hand/>

TOWNSEND, Solitaire. *Hollywood broadcasting green*. [online]

Dostupné z: <https://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/oscars-hollywood-sustainability-brain-print>

Wrap of the Year (WOTY) [online]

Dostupné z: <https://www.calrecycle.ca.gov/WRAP/WOTY/#warner>

ZLATKOVSKÝ, Michal. *Nejíst maso a nelétat? Jak můžete omezit svou uhlíkovou stopu*. [online]

Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/data-datova-zurnalistika-uhlikova-stopa-kalkulacka-globalni-oteplovani-klima_1906221704_zlo

EKOLOGICKÉ DESATERO PRO VÝROBU POŘADŮ ČT

Pojďme se společně stát součástí řešení, nikoliv problému.

1. Vlastní hrnek na teplé nápoje
– snížíme spotřebu jednorázových kelímků

2. Jedna láhev na vodu
– preferujeme vlastní láhev místo půllitrových petlahví a plechovek

3. Omyvatelné nádoby v cateringu

4. Třídíme vše, co se dá

PLAST

KARTON

PAPÍR

SKLO

GASTRO

BIO

BATERIE

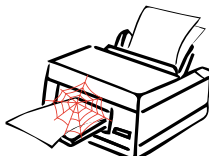

KOV

OLEJ

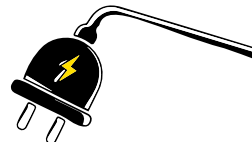
5. Netiskneme nic, co není nezbytně nutné

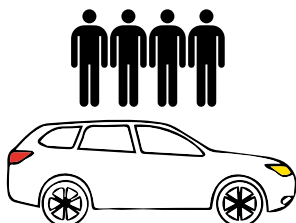
6. Kouříme pouze na vyhrazených místech, žádný nedopalek mimo popelník

7. Šetříme elektřinou a preferujeme místní připojení

8. Optimalizujeme dopravu
– auta maximálně obsazujeme, využíváme MHD, vlaky a autobusy

9. Maximálně využíváme dříve pořízených kostýmů, rekvizit, stavebních materiálů

10. Neplýtáme potravinami a preferujeme místní produkty před dováženími

B. Dotazník - udržitelnost v praxi

Dotazník - udržitelnost na natáčení v praxi

- 1 Stručný popis projektu, kde jste se green setu věnovali:

- 2 Kolik času jste strávili přípravou udržitelného plánu?

- 3 Co všechno jste na natáčení v rámci green setu řešili?

- 4 Bylo něco, o co jste se pokoušeli, ale ukázalo se, že to v ČR není možné realizovat?

- 5 Jaká pravidla byla pro štáb jednoduchá dodržovat a co naopak bylo složité?

- 6 Byla nastavená pravidla dodržována nebo je bylo nutné v průběhu přizpůsobit?

- 7 Jak moc ekologická pravidla ovlivňovala dění před kamerou / zasahovala do natáčení?

- 8 Dokážete odhadnout kolik na jednotlivá udržitelná opatření bylo vynaloženo financí? Podařilo se vám ekologii ušetřit?

- 9 Myslíte, že ekologické návyky z placu nějak ovlivní chování členů štábu mimo natáčení?

- 10 Jak podle vás ovlivňují / znemůžňují anti-covid opatření ekologické natáčení?

Děkuju za pomoc!

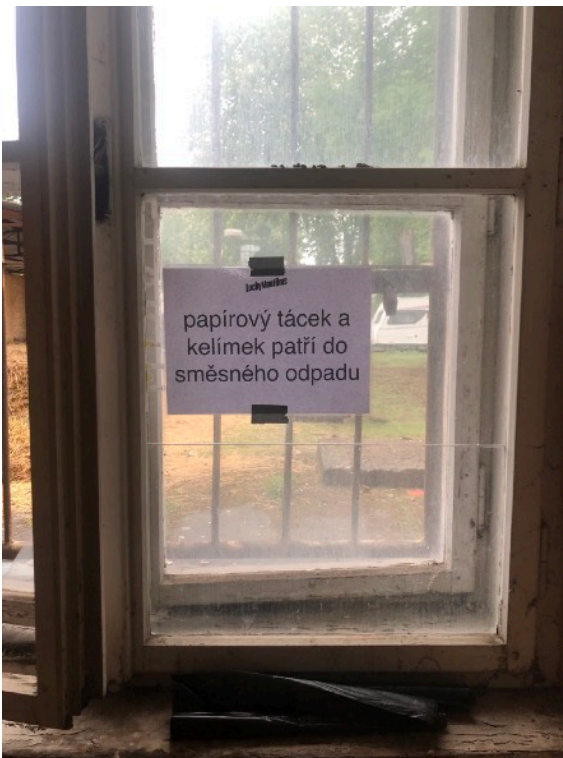
<3

bet

C. Zátpek - efektivní pravidla

D. Zátpek - špatné třídění

E. Zátpek - prostorově náročné sušení kelímků

